

UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO PRAHA

BAKALÁŘSKÉ KOMBINOVANÉ STUDIUM

2010 – 2013

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Lenka Vančurová

Sociální zabezpečení příslušníků ozbrojených sil České republiky

Praha 2013

Vedoucí bakalářské práce: PhDr. Miroslav Kostka

JAN AMOS KOMENSKY UNIVERSITY PRAGUE

BACHELOR COMBINED STUDIES

2010 - 2013

BACHELOR THESIS

Lenka Vančurová

**Social security benefits for personnel of the Czech Armed
Forces**

Prague 2013

The Bachelor Thesis Work Supervisor: PhDr. Miroslav Kostka

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená bakalářská práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpala, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použitých zdrojů.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně.

V Praze dne 5. března 2013

Lenka Vančurová

Poděkování

Chtěla bych poděkovat PhDr. Miroslavu Kostkovi za jeho cenné rady, připomínky, trpělivost a odborné vedení mé bakalářské práce. Dále bych chtěla vyjádřit poděkování za vstřícnost, pomoc a konzultace zaměstnancům Sekce personální Ministerstva obrany ČR při získávání podkladů.

Anotace

Bakalářská práce se ve své teoretické části zabývá systémem sociálního zabezpečení příslušníků ozbrojených sil České republiky a jeho významem. Popisuje vývoj sociálního zabezpečení od roku 1918 po vstup České republiky do NATO. Empirická část odpovídá na otázky: Jak jsou vojáci spokojeni se současnou úrovní sociálního zabezpečení, zda ji považují za dostatečnou či nepostačující, zda změna výše odbytného nebo procentní výměry výsluhového příspěvku by byla důvodem pro ukončení služebního poměru či naopak, nebo zda právě dosažení vyšší výměry výsluhového příspěvku je jedním z důvodů pro setrvání ve služebním poměru.

Klíčové pojmy

Odbytné, odchodné, přídavek na bydlení, sociální bezpečnost, sociální ochrana, sociální péče, sociální politika, sociální zabezpečení, statistická data, výsluhový příspěvek.

Annotation

In its theoretical part, this bachelor thesis describes the social security system of the Czech Armed Forces and presents its significance within society. It details the development of social security from 1918 after the Czech Republic's accession to NATO. The empirical part of this thesis provides answers to questions asking: How satisfied Czech Armed Forces personnel are with the current level of social care. Whether they consider it to be suitably sufficient. Whether the change in value of their gratuity or in the re-calculated amount of their final pension would be for them a cause for termination of service, or whether receiving a higher level of pension would be one of the key considerations for personnel to remain in service.

Key words

Gratuity, housing allowance, military pension, severance package, social security, social protection, social care, social policy, statistical data.

OBSAH

ÚVOD	8
1 Význam zvláštního systému sociálního zabezpečení příslušníků ozbrojených sil	10
1.1 Sociální zabezpečení, sociální bezpečnost, sociální péče, sociální ochrana a sociální politika.....	10
1.2 Obsah sociálního zabezpečení a předmět práva sociálního zabezpečení.....	14
2 Geneze sociálního zabezpečení vojáků do roku 1999.....	19
2.1 Období do roku 1918	19
2.2 Období od roku 1918 do 1945	20
2.3 Období od roku 1945 do roku 1999.....	22
2.4 Stručný popis geneze výsluhových náležitostí	35
3 Systém sociálního zabezpečení vojáků z povolání založený novou brannou legislativou od prosince roku 1999	37
3.1 Výsluhové náležitosti.....	37
3.2 Přídavek na bydlení	40
4 Průzkum	43
4.1 Cíl, výběr a charakteristika výzkumného vzorku	43
4.2 Metoda výzkumu a časová organizace výzkumu	44
4.3 Způsob vyhodnocení a výsledky dotazníkového šetření	45
5 Statistika přírůstků a úbytků vojáků z povolání.....	58
6 Interpretace výsledků.....	60
ZÁVĚR	64
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	66
SEZNAM OBRÁZKŮ, GRAFŮ A TABULEK	73
SEZNAM PŘÍLOH.....	74

ÚVOD

Sociální zabezpečení příslušníků ozbrojených sil České republiky si autorka jako námět bakalářské práce zvolila, protože byla dlouhodobě zaměstnankyní organizačního útvaru Ministerstva obrany ČR, do jehož působnosti tato oblast spadá. Současně se domnívá, že toto téma je velmi zajímavé, poslední dobou často medializované, avšak bez hlubší znalosti celkového kontextu a souvislostí. V neposlední řadě je přesvědčena, že bude práci možné využít v rámci Ministerstva obrany ČR.

V první kapitole se autorka bude věnovat důvodům, které historicky vedly k zavedení samostatného systému sociálního zabezpečení příslušníků ozbrojených sil a významu, který tento systém má v celkovém kontextu výstavby ozbrojených sil. Objasní pojem sociálního zabezpečení, odkud se vzal, co je jeho obsahem, jaký je jeho význam a jak je vnímán v souvislosti s ozbrojenými silami a s vojákem.

Druhá kapitola bude obsahovat vývoj sociálního zabezpečení od vzniku Československa, kdy bylo zabezpečení vojáků z povolání budováno na tzv. výsluhovém principu, který se odvíjel odlišně od zabezpečení ostatních pracujících.

Vzhledem k zásadním změnám v sociálním zabezpečení po vstupu České republiky do Severoatlantické aliance bude tomuto období věnována samostatná třetí kapitola. Podrobně v této části práce budou objasněny jednotlivé prvky sociálního zabezpečení a také jejich postupné změny.

V rámci čtvrté kapitoly bude provedeno dotazníkové šetření o spokojenosti vojáků s jejich sociálním zabezpečením. Tedy jak jsou spokojeni se současnou úrovní sociálního zabezpečení, zda ji považují za dostatečnou či nepostačující, zda změna výše odbytného nebo procentní výměry výsluhového příspěvku by byla důvodem pro ukončení služebního poměru či naopak, nebo zda dosažení vyšší výměry výsluhového příspěvku je jedním z důvodů pro setrvání ve služebním poměru.

Pátá kapitola bude obsahovat statistická data o schopnosti ozbrojených sil získat nové příslušníky a možnosti ovlivnit jejich setrvání ve služebním poměru. Poskytne tedy ucelený pohled, jak se od roku 1999 vyvíjel pohyb personálu (přírůstky a úbytky).

Poslední kapitola bude konfrontací výsledků dotazníkového šetření a statistických dat s úrovní sociálního zabezpečení a jeho změnami. Vyplyne zde, jaký vliv má úroveň sociálního zabezpečení a jeho změny na schopnost ozbrojených sil udržet vojáky ve služebním poměru, popřípadě získávat vojáky nové. Součástí kapitoly bude i formulování případných doporučení a změn v této oblasti.

1 Význam zvláštního systému sociálního zabezpečení příslušníků ozbrojených sil

1.1 Sociální zabezpečení, sociální bezpečnost, sociální péče, sociální ochrana a sociální politika

Sociální zabezpečení. Pojem, který byl v minulosti preferován, pak zatracován a nyní v souvislosti s ekonomickou a finanční krizí nabývá stále většího a většího významu. Odkud se vzal, co je jeho obsahem, jaký je jeho význam a jak je vnímán v souvislosti s ozbrojenými silami a s vojákem. Odpovědi na tyto otázky jsou součástí této kapitoly.

Obrázek 1: Simón Bolívar

Zdroj: *Biografías y Vidas*. [online].
[cit. 2012-10-01]. Dostupné z:
<http://www.biografiasyvidas.com/biografia/b/bolivar.htm>

Pojmosloví v sociální oblasti je velmi složité k uchopení, navíc jeho význam se vyvíjí dle historického a společenského pozadí. Pohybujeme-li se v sociální sféře, používáme pojmy jako je sociální zabezpečení, sociální péče, sociální bezpečnost, sociální ochrana, sociální politika tak samozřejmě, že se nám až nechce věřit, že se nejedná o všeobecně známé pojmy.

V uvedeném kontextu poprvé adjektivum sociální použil generál Simón Bolívar¹, a to v pojmu *seguridad social*.² Ve svém památném projevu dne 15. února 1819 před Kongresem Angostury uvedl:

„Nejdokonalejší vládní systém je ten, který produkuje štěstí, sociální bezpečnost a politickou stabilitu v největším rozsahu.“³

¹ Simón José Antonio de la Santísima Trinidad Bolívar y Palacios Ponte y Blanco (24.7.1783 - 17.12.1830), venezuelský generál a politik, jeden z nejvýznamnějších představitelů jihoamerického boje za nezávislost na Španělsku.

² TRÖSTER, P. a kol. *Právo sociálního zabezpečení*. 4. doplněné a přepracované vydání. Praha: C.H.Beck, 2008. s. 2. ISBN 978-80-7400-032-4.

Simón Bolívar zasvětil své reformní snahy též v oblasti sociální politiky. Pod pojmem *sociální bezpečnost* vnímal zavedení státní sociální péče pro všechny občany. Dnešními slovy bychom asi řekli, že se jednalo o záchrannou sociální síť.⁴

Sociální zabezpečení je pojem převzatý z ruštiny - *социальное обеспечение*. S tímto pojmem se poprvé setkáváme v roce 1919 v programu bolševické komunistické strany:

„V oblasti sociálního zabezpečení se bude strana snažit organizovat širokou státní pomoc ne toliko válečným obětem a obětem živelních pohrom, ale i obětem nenormálních společenských vztahů,....“⁵

Sociální zabezpečení je tedy pojem, jehož definice je velmi obtížná a historicky podmíněná. V Československu byl tento pojem rozšířen v souvislosti s reformami národního pojištění v padesátých a šedesátých letech; v roce 1956 a v roce 1964 byly takto označeny zákony, které upravovaly důchodové zabezpečení a sociální péči.⁶ Pojem *sociální zabezpečení* se však v názvu právního předpisu poprvé objevuje v roce 1950. Dne 18. května 1950 byl přijat zákon č. 64/1950 Sb., o sociálním zabezpečení osob povolaných k službě v branné moci a jejich rodinných příslušníků. Tento zákon vnímá sociální zabezpečení v jiném, širším kontextu.⁷

V angličtině, francouzštině, němčině a španělštině se dodnes používá pojem *sociální bezpečnost* – *social security*, *securité sociale*, *seguridad social* a *Sozialsicherheit*. Rozdíl mezi zabezpečením a bezpečností není jen slovní, ale i významový. Zatímco v prvním případě jde o výsledný stav (statický), ve druhém případě se jedná o činnost

³ *Discurso de Simón Bolívar ante el Congreso de Angostura*. [online]. 21.6.2010 [cit. 2012-09-29] Dostupné z: http://es.wikisource.org/wiki/Discurso_de_Simón_Bolívar_ante_el_Congreso_de_Angostura

⁴ TRÖSTER, P. a kol. *Právo sociálního zabezpečení*. 4. doplněné a přepracované vydání. Praha: C.H.Beck, 2008. s. 2-3. ISBN 978-80-7400-032-4.

⁵ *Program RKS(b)*. [online]. [cit. 2012-10-01]. Dostupné z: <http://www.agitclub.ru/center/comm/rkpb/1919progr.htm>

⁶ Zákon č. 55/1956 Sb., o sociálním zabezpečení, a zákon č. 101/1964 Sb., o sociálním zabezpečení.

⁷ Podle ustanovení § 1 tohoto zákona se pod pojmem sociální zabezpečení rozumí zabezpečení zaměstnanců povolaných k službě v branné moci v pracovněprávní oblasti (omezení rozvazatelnosti pracovního poměru se strany zaměstnavatele, nárok na pracovní volno před nastoupením služby v branné moci a úprava nároků na mzdu nebo plat po dobu vykonávání služby, při poskytování mimořádného příspěvku, při úpravě národního pojištění povolaných osob a jejich rodinných příslušníků a při poskytování zaopatřovacího příspěvku rodinným příslušníkům povolaných osob).

směřující k určitému stavu (dynamický). Rozdíl tedy není v překladu, ale v odlišném významu.⁸

Pojem *sociální bezpečnost* byl poprvé použit ve Spojených státech pro označení federálního zákona o důchodovém pojištění z roku 1935 – *Social Security Law*,⁹ následně se po druhé světové válce rozšířil i v Evropě, a to po přijetí Úmluvy Mezinárodní organizace práce č. 102/1952 o sociální bezpečnosti (minimální normy) z 28. června 1952, která vstoupila v platnost 27. dubna 1955.¹⁰ Pro Československo úmluva vstoupila v platnost podle čl. 79 odst. 3 až po listopadové revoluci, a to dne 11. ledna 1991.¹¹

I ve starší české literatuře se setkáváme s pojmem *sociální bezpečnost*, ten je však později vytěsňen rusismem *sociální zabezpečení*.¹²

Zajímavostí v právní historii Československa je Úmluva o sociální bezpečnosti s Dodatkovou dohodou, Zvláštním a Závěrečným protokolem mezi Československem a Francií. V původním znění se v uvedených předpisech používá pouze pojem sociální bezpečnost. Na základě vyhlášky č. 68/1970 Sb. však dochází ke změnám smluvních dokumentů z roku 1948 a současně se objevuje v těchto předpisech pojem jak *sociální bezpečnost*, tak i *sociální zabezpečení*.¹³

⁸ TRÖSTER, P. a kol. *Právo sociálního zabezpečení*. 4. doplněné a přepracované vydání. Praha: C.H.Beck, 2008. s. 3. ISBN 978-80-7400-032-4.

⁹ Social Security Online: *The Social Security Act (Act of August 14, 1935)*. [online]. [cit. 2012-10-02]. Dostupné z: <http://www.socialsecurity.gov/history/35actinx.html>

¹⁰ International Labour Organization: *C102 - Social Security (Minimum Standards) Convention, 1952 (No. 102) Convention concerning Minimum Standards of Social Security*. [online]. [cit. 2012-10-02]. Dostupné z: http://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=1000:12100:0::NO::P12100_INSTRUMENT_ID:312247

¹¹ Viz Sdělení Federálního ministerstva zahraničních věcí č. 461 ze dne 11. ledna 1991 o sjednání Úmluvy o minimální normě sociálního zabezpečení. In: *Sbírka zákonů České a Slovenské federativní republiky*. 1991, částka 89, s. 2178-2191. Dostupné z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=c&id=2501>

¹² TRÖSTER, P. a kol. *Právo sociálního zabezpečení*. 4. doplněné a přepracované vydání. Praha: C.H.Beck, 2008. s. 4. ISBN 978-80-7400-032-4.

¹³ Vyhláška ministra zahraničních věcí č. 215 ze dne 11. srpna 1949 o Úmluvě o sociální bezpečnosti s Dodatkovou dohodou, Zvláštním a Závěrečným protokolem mezi republikou Československou a republikou Francouzskou, podepsané v Paříži dne 12. října 1948. In: *Sbírka zákonů republiky Československé*. 1949, částka 66, s. 628. Dostupné z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=c&id=456> a Vyhláška ministra zahraničních věcí č. 68 ze dne 29. května 1970 o smluvních dokumentech k Všeobecné úmluvě o sociální bezpečnosti mezi Československem a Francií ze dne 12. října 1948. In: *Sbírka zákonů, Československá socialistická republika*. 1970, částka č. 21, s. 328-334. Dostupné z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=c&id=1612>

Zmatky v české odborné literatuře vnesl i pojem *sociální péče*. Přestože v původní hierarchii pojmů byl nadřazen pojmu *sociální zabezpečení*, v praxi byl obsah pojmu sociální péče silně zúžen, a to jako soubor vybraných sociálních služeb a činností sociální pomoci,¹⁴ přičemž v mezinárodním kontextu pojem sociální péče zahrnuje všechny formy sociálního zabezpečení, státní dávky, sociální i zdravotní služby a další oblasti činnosti zajišťující korporativní i státní péči o občany a osoby jim na roveň postavené.¹⁵

V současné době je pojem *sociální péče* stále častěji nahrazován pojmem *sociální ochrana*. Zavedení pojmu *sociální ochrana* na půdě Evropské unie¹⁶ je poslední fází relevantního terminologického vývoje.¹⁷

Pojem *sociální ochrana* lze vnímat dvojím způsobem. V širším významu zahrnuje všechny ostatní pojmy – *sociální péči* v jejím širším pojetí, zdravotní a sociální prevenci, pracovněprávní ochranu a ochranu sociálního prostředí; v užším významu *sociální ochrana* zahrnuje *sociální zabezpečení*, tedy nárokové systémy sociálního pojištění a státního zaopatřování, sociální pomoc a služby.¹⁸

Podobný problém s definicí vidíme i v pojmu *sociální politika*. Sociální politika není jednoznačně definičně vymezena, ba ani není jednoznačně vymežitelná.¹⁹

Žižková uvádí v publikaci *Sociální politika*, že *sociální politika* je politikou, která se primárně orientuje k člověku, k rozvoji a kultivaci jeho životních podmínek, dispozic, k rozvoji jeho osobnosti a kvality života.²⁰ Engliš pak vnímal *sociální politiku* jako praktické snažení, aby společenský celek byl vypěstěn a přetvořen co nejideálněji. Hybným perem *sociální politiky* dle jeho názoru není milosrdenství, ale spravedlnost a společenská účelnost.²¹ Tröster *sociální politiku* pojímá jako soustavné a cílevědomé úsilí jednotlivých sociálních subjektů o změnu nebo o udržení a fungování svého nebo

¹⁴ Např. ustanovení § 50 a násl. zákona č. 55/1956 Sb., o sociálním zabezpečení.

¹⁵ TRÖSTER, P. a kol. *Právo sociálního zabezpečení*. 4. doplněné a přepracované vydání. Praha: C.H.Beck, 2008. s. 4. ISBN 978-80-7400-032-4.

¹⁶ *Policy Social Protection & Social Inclusion. Policy Framework*. [online]. [cit. 2012-10-01]. Dostupné z: <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=753&langId=en>

¹⁷ TRÖSTER, P. kol. *Právo sociálního zabezpečení*. 4. doplněné a přepracované vydání. Praha: C.H.Beck, 2008. s. 4. ISBN 978-80-7400-032-4.

¹⁸ Tamtéž, s. 6.

¹⁹ KREBS, V. a kol. *Sociální politika*. Třetí přepracované vydání. Praha: ASPI, a. s., 2005. s. 19. ISBN 80-7357-050-5.

²⁰ Tamtéž, s. 18.

²¹ ENGLIŠ, K. *Sociální politika*. Praha: F.Topič, Praha, Edice: Duch a svět č. 20, 1916. s. 6 a 17.

jiného (státního, samosprávného) sociálního systému. Výsledkem *sociální politiky* je činnost (fungování) nebo změna (reforma) systému.²²

1.2 Obsah sociálního zabezpečení a předmět práva sociálního zabezpečení

Obsahem sociálního zabezpečení podle mezinárodních dokumentů je poskytování pomoci lidem v případě nemoci, nezaměstnanosti, zdravotního poškození a invalidity, pracovního úrazu a nemoci z povolání, stáří, mateřství, rodičovství a úmrtí živitele. Takto obsah sociálního zabezpečení vymezila Úmluva Mezinárodní organizace práce č. 102/1952 a na toto pojetí pak navazují další mezinárodní úmluvy, včetně dokumentů Rady Evropy a Evropské unie.²³

Právo sociálního zabezpečení představuje soubor právních předpisů, které upravují hmotné zabezpečení a služby, jež stát zabezpečuje, reguluje nebo poskytuje občanům, kteří v důsledku sociální události nemohou být výdělečně činnými a jejichž nezadatelná sociální práva zaručená ústavou jsou ohrožena.²⁴

Sociální zabezpečení a ozbrojené síly

Podle ustanovení § 3 odst. 1 a 2 zákona č. 219/1999 Sb., o ozbrojených silách²⁵, vytváří Česká republika k zajišťování své bezpečnosti ozbrojené síly, které se člení na Armádu České republiky, Vojenskou kancelář prezidenta republiky a Hradní stráž.

Podle ustanovení § 3 odst. 3 a 4 téhož zákona ozbrojené síly tvoří vojáci v činné službě, jejichž služebněprávní vztahy se řídí zvláštními právními předpisy, a to zákonem

²² TRÖSTER, P. a kol. *Právo sociálního zabezpečení*. 4. doplněné a přepracované vydání. Praha: C.H.Beck, 2008. s. 8. ISBN 978-80-7400-032-4.

²³ Tamtéž, s. 14.

²⁴ Tamtéž, s. 20.

²⁵ Zákon č. 219 ze dne 12. října 1999 o vojácích z povolání. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 1999, částka 76, s. 3693-3703. Dostupné z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=c&id=3293>

č. 221/1999 Sb., o vojácích z povolání²⁶, ve znění pozdějších předpisů, a zákonem č. 220/1999 Sb., o průběhu základní²⁷ nebo náhradní služby a vojenských cvičení a o některých právních poměrech vojáků v záloze, ve znění pozdějších předpisů, přičemž v ozbrojených silách se uplatňují vztahy nadřízenosti a podřízenosti (služební subordinace).

Vztah státu a vojáka je tedy typický vztah veřejnoprávní. Tato veřejnoprávnost je pak umocněna i ustanovením § 6 odst. 1 zákona č. 221/1999 Sb., o vojácích z povolání, podle kterého voják z povolání vykonává službu podle potřeb ozbrojených sil, a to jak na území České republiky, tak i v zahraničí. Z uvedeného tedy vyplývá, že vůle vojáka z povolání při realizaci právních úkonů ve služebněprávních vztazích je notně omezena.

Základní omezení pro vojáky jsou zakotvena v ustanovení čl. 44 Listiny základních práv a svobod.²⁸ Zákon může omezit vojákům práva uvedená v čl. 18 (petiční právo), čl. 19 (shromažďovací právo) a čl. 27 odst. 1 (právo sdružovací na ochranu hospodářských a sociálních zájmů) až 3 (činnost odborových organizací a jiných organizací na ochranu hospodářských a sociálních zájmů), pokud souvisí s výkonem služby. Pro vojáky je omezení práva na stávku pak upraveno explicitně v ustanovení čl. 27 odst. 4 Listiny základních práv a svobod. Další omezení jsou stanovena obecně u jednotlivých práv a svobod.²⁹

V zákoně č. 220/1999 Sb., o průběhu základní nebo náhradní služby a vojenských cvičení a o některých právních poměrech vojáků v záloze, je například omezeno právo svobodně projevovat náboženství nebo víru (§ 21) a shromažďovací a sdružovací právo (§ 22).

²⁶ Zákon č. 221 ze dne 12. října 1999 o vojácích z povolání. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 1999, částka 76, s. 3722-3754. Dostupné z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=c&id=3293>

²⁷ Zákon č. 220 ze dne 12. října 1999 o vojácích z povolání. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 1999, částka 76, s. 3704-3721. Dostupné z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=c&id=3293>

²⁸ Usnesení předsednictva České národní rady č. 2 ze dne 16. prosince 1992 o vyhlášení LISTINY ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD jako součástí ústavního pořádku České republiky. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 1993, částka 1, s. 17-23. Dostupné z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=c&id=5989>

²⁹ PAVLÍČEK, V., HŘEBEJK, J., KNAPP, V., KOSTEČKA, J. *Ústava a ústavní řád České republiky*. 2. díl: *Práva a svobody*. 1. vydání. Praha: Linde, 1996. s. 167-178, 207-213, 312-315. ISBN 80-7201-000-X.

V zákoně 221/1999 Sb., o vojácích z povolání, je explicitně upraveno omezení shromažďovacího práva (§ 44 - voják nesmí ve vojenských objektech pořádat politická shromáždění ani provádět politickou agitaci), sdružovacího práva (§ 45 - voják nesmí být členem politické strany, politického hnutí a odborové organizace; vojáci se mohou sdružovat v profesních sdruženích pouze za podmínky, že jejich činnost je zabezpečena dohodou o spolupráci s Ministerstvem obrany a vnitřním předpisem Ministerstva obrany).³⁰ Dále je v témže zákoně omezeno i právo svobodně projevovat náboženství nebo víru (§ 46 - voják nesmí pořádat náboženské obřady a bohoslužby a účastnit se jich, brání-li tomu důležitý zájem služby, nekoná-li službu duchovního [vojenského kaplana]). V zákoně 221/1999 Sb., o vojácích z povolání³¹, jsou explicitně omezena i některá hospodářská a sociální práva:

„(1) Voják může výjimečně vykonávat výdělečnou činnost pouze s písemným souhlasem služebního orgánu, neovlivní-li tato činnost výkon jeho služby nebo jiný důležitý zájem ozbrojených sil.

(2) Služební orgán může udělený souhlas písemně odvolat. V odvolání souhlasu je služební orgán povinen uvést důvody změny svého rozhodnutí. Voják je pak povinen bez zbytečného odkladu výdělečnou činnost skončit způsobem vyplývajícím pro její skončení z příslušných právních předpisů.

(3) Voják smí vykonávat činnost vědeckou, pedagogickou, publicistickou, literární nebo uměleckou a správu vlastního majetku.

(4) Voják nesmí vykonávat činnost odpovědného zástupce podle zvláštních právních předpisů ani být členem statutárních nebo kontrolních orgánů právnických osob, které provozují podnikatelskou činnost, s výjimkou členství ve statutárních nebo kontrolních orgánech nestavebních bytových družstev zřízených ke správě bytového fondu, a právnických osob a organizačních složek státu, jejichž zřizovatelem nebo zakladatelem je ministerstvo nebo jiný správní úřad.“

³⁰ RMO č. 5/2006 Věstníku Spolupráce s profesními sdruženími v působnosti Ministerstva obrany. Blíže viz Pravidla spolupráce MO s občanskými sdruženími. [online]. 2011 [cit. 2012-10-02]. Dostupné z: http://www.veterani.army.cz/htm/10_1.html

³¹ Zákon č. 221 ze dne 12. října 1999 o vojácích z povolání. In: Sběrka zákonů České republiky. 1999, částka 76, s. 3722-3754. Dostupné z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=c&id=3293>

Omezení práva na ochranu zdraví je kromě ustanovení § 94 odst. 2 zákona o vojácích z povolání, ve znění zákona č. 375/2011 Sb. (právo na svobodnou volbu lékaře), pak například zakotveno v ustanovení § 11 odst. 3 zákona č. 48/1997 Sb., o veřejném zdravotním pojištění a o změně a doplnění některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů (omezení při výběru zdravotní pojišťovny).

Z tohoto příkladného výčtu omezení práv vojáků, jakož i ze samotné podstaty veřejnoprávního vztahu vojáka k českému státu, jakož i z náročnosti služby vojáka lze usoudit, že tyto zvláštnosti lze považovat jako opodstatněnou podmínku pro stanovení vyšších standardů v oblasti sociálního zabezpečení příslušníků ve služebním poměru.

K problematice standardu v oblasti sociálního zabezpečení vojáků se vyjadřuje i Bílá kniha o obraně:

„Vojákům, kteří ukončili vojenskou službu za přesně stanovených podmínek, přísluší výsluhové náležitosti. Jde o motivační pobídku pro profesionální službu v ozbrojených silách, pro osobní růst jednotlivců a tím i dosažení co nejdélejší doby služby. Zároveň je to nástroj k zajištění odpovídajícího společenského standardu spojeného s přechodem do civilního života a vyjádření společenské kompenzace za omezování osobních práv po dobu aktivní služby.“³²

V prostoru Evropské unie a Organizace severoatlantické smlouvy (s výjimkou Rakouska) se uplatňují dva základní systémy organizace sociálního zabezpečení příslušníků ozbrojených složek státu:

- typická evropská (úřady sociálního zabezpečení ozbrojených složek dislokované v působnosti Ministerstva obrany a úřady sociálního zabezpečení Ministerstva vnitra),
- Spojených států amerických (úřady sociálního zabezpečení ozbrojených složek mimo federální ozbrojené složky).

V Rakousku je zcela odlišný systém důchodového zabezpečení, než jaký je typický u členů Organizace severoatlantické smlouvy. Hlavní odlišnost spočívá v tom, že

³² DOBROVSKÝ, L. a kol. *Bílá kniha o obraně*. 1. vydání. Praha: Ministerstvo obrany – OKP, 2011. s. 89. ISBN 978-80-7278-564-3.

příslušníci ozbrojených složek spadají v rámci důchodového zabezpečení do skupiny úředníků všeobecné správy (stejně jako úředníci v pracovním poměru ke státu). V ekonomicky nejrozvinutějších státech Organizace severoatlantické smlouvy (USA, Velké Británii a Německu) se programy sociálního zabezpečení značně přibližují stavu zahraničně politické situace. Z tohoto důvodu vojenskopolitická reprezentace státu od zákonodárných orgánů vyžaduje patřičné legislativní úpravy. To se plně potvrdilo počátkem 90. let minulého století (po skončení studené války), kdy byly zavedeny kompenzační příspěvky v souvislosti s redukcí počtů ozbrojených sil. Po událostech 11. září 2001 a v souvislosti se zahájením operace *Enduring Freedom* byly kompenzační příspěvky s redukcí počtů zrušeny. Důvodem je narůstající poptávka po expertech na speciální vojenské operace. V tom také spočívají zásadní změny realizované v systémech sociálního zabezpečení po roce 2001 po současnost. Nové členské státy Organizace severoatlantické smlouvy - Česká republika, Polsko a Slovensko zahájily reformu systému sociálního zabezpečení koncem 90. let, Maďarsko až v roce 2003. Od tohoto období se realizovaly pouze minimální změny.³³

Zvláštností je třeba systém vojenských penzí ve Slovinsku pro bývalé příslušníky armády Socialistické federativní republiky Jugoslávie, které je založeno na paušální výši důchodu.³⁴

Funkce sociálního zabezpečení pro vojáka tedy není jen a pouze ochranná v případě ohrožení jeho nezadatelných sociálních práv, ale i funkce kompenzační za omezení jeho práv v průběhu služby a za náročnost této služby.

³³ ŠETEK Jaroslav. *Zabezpečení příslušníků silových resortů ve vybraných členských státech NATO a EU*. Praha: Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, 2006. s.29. Dostupné z: http://praha.vupsv.cz/Fulltext/vz_197.pdf

³⁴ BOGAERT, H. a kol. *2009 Ageing Report: Economic and budgetary projections for the EU-27 Member States (2008-2060)*. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities, 2009. s. 184. ISBN 978-92-79-11363-9.

2 Geneze sociálního zabezpečení vojáků do roku 1999

2.1 Období do roku 1918

Dne 27. prosince 1875 podepsal císař František Josef zákon č. 158/1875 Ř. z., jenž se týče vojenského opatření osob císařsko-královského vojska, císařsko-královského válečného loďstva a císařsko-královské obrany zemské³⁵. Zákon upravoval propůjčení stálých a dočasných penzí, propůjčení přídavků z příčiny poranění a přijetí do místního stavu některé invalidovny, nebo udělení místa opatřením v invalidovně, i když oprávněný mohl bydlet kdekoli.

Právo požádat o stálou penzi měli například důstojníci všech stupňů, vojenští duchovní a vojenští úředníci a s výjimkou praktikantů a elévů, pokud po desetileté službě odešli z vojska, přičemž jim byla potvrzena neschopnost ke službě. Osoby požívající vojenské gáže, které dosáhly 60 let věku nebo 40 let služby, byly zproštěny prokazováním své neschopnosti ke službě. Za určitých podmínek (např. z důvodu zranění od nepřítele, popřípadě z důvodu duševní choroby, oslepnutí apod.) mohly tyto osoby požádat o stálou penzi i před dosažením deseti let služby. Dočasná penze byla propůjčována oprávněným osobám, pokud nedosáhli deseti let služby.

Přídavky k penzím se neposkytovaly z důvodu hodnosti oprávněné osoby či z důvodu služby, ale pouze z důvodu nezaviněného zranění. Pokud tedy důstojníci, vojenští úředníci a duchovní, kteří byli ne vlastní vinou zraněni nepřítelem anebo válečnou zbraní (i v době míru), a tudíž byli zneschopněni ke službě, obdrželi ke své penzi přídavek ve výši 200 zlatých ročně.

V ustanovení § 47 a násl. zákona č. 158/1875 Ř. z. se pak upravují podmínky pro přijetí do vojenské invalidovny.

³⁵ Zákon č. 158 ze dne 27. prosince 1875 jenž se týče vojenského opatření c.k. vojska, c. k. válečného vojska a c. k. obrany zemské. In: *Říšská sbírka, Zákoník říšský pro království a země v radě říšské zastoupené.* 1875, částka XLIX, s. 355-390. Dostupné z: <http://is.muni.cz/do/1499/el/estud/praf/ps09/dlibrary/web/rs.html>

Zákon též stanoví zaopatřování poddůstojníků, vojáků a námořníků, včetně penzí invalidních a dokonce upravuje i pohřebné a pozůstalostní odbytné.

Zvláštní kapitola je pak věnována vojenským osobám, které psychicky ochořely a které byly přijaty do zvláštních ústavů („domy pomatených“).

2.2 Období od roku 1918 do 1945

Nově vzniklá Československá republika se ponejprve začala starat o ty vojenské osoby – válečné poškozence, jejichž zásluha o vznik československého státu byla nepopíratelná.

Proto dne 8. dubna 1919 byl schválen zákon č. 199/1919 Sb. z a n., o organizaci péče o válečné poškozence³⁶.

Ustanovení § 1 zákona definovalo pojem válečný poškozenec:

„Válečnými poškozenci podle tohoto zákona jsou:

a) invalidé, t.j. státní občané Československé republiky, jichž pracovní schopnost byla dočasně nebo trvale snížena, nebo kteří jí úplně pozbyli a to pro poranění nebo nemoc získanou nebo zhoršenou

1. ve službě vojenské;

2. při vojenských úkonech, k nimž byli povoláni podle zákona ze dne 12. prosince 1912, z. ř. č. 236, anebo jako železniční zřízenci;

3. v zajetí;

b) příslušníci osob, uvedených pod lit. a), na jejichž výživu jsou tyto osoby po zákonu povinny přispívat;

c) pozůstalí po zemřelých nebo nezvěstných osobách, uvedených pod lit. a), na jejichž výživu tyto osoby za života byly po zákonu povinny přispívat.“

³⁶ Zákon č. 199 ze dne 15. dubna 1919 o organizaci péče o válečné poškozence. In: *Sbírka zákonů a nařízení státu československého*. 1919, částka 40, s. 268.

Zajímavostí tohoto právního předpisu byla skutečnost, že úpravě hmotného práva předcházela úprava organizační. Podle ustanovení § 2 tohoto zákona právní nároky a povinnosti válečných poškozců měly být upraveny zvláštním zákonem.

Dne 20. února 1920 byl schválen zákon č. 142/1920 Sb. z. a n., o požitcích válečných poškozců³⁷.

Zákon upravoval druhy požitků pro válečné poškozence – důchod invalidní, důchod vdovský, důchod sirotčí a důchod předkův.

Základním právním předpisem, který upravoval důchodové zabezpečení vojáků z povolání předmnichovské československé armády, byl zákon č. 76/1922 Sb. z. a n., o vojenských požitcích zaopatřovacích³⁸. Zákon byl vyhlášen dne 16. března 1922, ale účinnosti podle ustanovení § 114 nabyl zpětně, a to od 1. ledna 1920. Podle téhož ustanovení zákona dosavadní zaopatřovací zákony (zejména zákon č. 158/1875 Ř. z.) a veškerá ustanovení tyto zákony doplňující pozbyly platnosti dnem 1. ledna 1920, pokud zákon č. 76/1922 Sb. z. a n. nestanovil jinak.

Důchodové zabezpečení vojáků z povolání tak upravoval samostatný zákon, který stál mimo obecný systém sociálního zabezpečení.

Podle tohoto zákona náleželo vojákům z povolání při propuštění z činné služby výslužné. Pokud jde o jeho výši, nečinil se rozdíl mezi vojáky z povolání, kterým vznikl nárok na důchod z titulu poškození zdraví a těmi, kteří odcházeli z důvodu stáří a odsloužení příslušné doby. Podle rozsahu poškození zdraví mohl být přiznán k výslužnému přídavek za zranění, případně válečný přídavek. Výslužné se vyměřovalo podle délky služební doby z tzv. penzijní základny, která se rovnala poslednímu služnému, k němuž se za určitých podmínek připočítávaly některé přídavky.

Od deseti započitatelných let služby činilo výslužné 40 % penzijní základny a za každý další rok se výměra zvyšovala o 2,4 % penzijní základny. Za 35 započitatelných

³⁷ Zákon č. 142 ze dne 16. března 1920 o požitcích válečných poškozců. In: *Sbírka zákonů a nařízení státu československého*. 1920, částka 31, s. 323-327.

³⁸ Zákon č. 76 ze dne 16. března 1922 o vojenských požitcích zaopatřovacích. In: *Sbírka zákonů a nařízení státu československého*. 1922, částka 24, s. 236-254.

služebních let náleželo výslužné ve výši 100 % penzijní základny, tj. v podstatě poslední služné, které dostával voják před svým propuštěním.

Vdovám náležel vdovský důchod ve výši 2/3 výslužného manžela, nejméně však 40 % a nejvýše 50 % penzijní základny zemřelého manžela. Pozůstalým dětem náležel příspěvek na vychování ve výši 1/5 vdovského důchodu pro každé dítě.

Uvedený základní předpis byl doplňován v zásadě v důsledku objektivních příčin. Šlo zejména o zavedení drahotního přídatku v závislosti na růstu cen a životních nákladů, ale také zavedení krácení vdovských důchodů v souvislosti s příjmem ze zaměstnání.

2.3 Období od roku 1945 do roku 1999

Bezprostředně po skončení druhé světové války nebyla zahájena přestavba důchodového zabezpečení příslušníků ozbrojených sil (ani důchodového zabezpečení zaměstnanců), ale byly provedeny pouze dílčí úpravy zvláštního přídatku a drahotního přídatku. Zásadnější změnou bylo řešení zabezpečení osob, které se zúčastnily bojů proti fašismu a některých osob, které byly poškozeny opatřeními během okupace Československa. Jednalo se o odškodnění veřejných zaměstnanců, tedy i vojáků z povolání, kteří v době nesvobody byli poškozeni na svých právech a nárocích ze služebního (penzijního) poměru v souvislosti s politickými poměry v době nesvobody.

Bylo to realizováno dekretem prezidenta republiky č. 53/1945 Sb., o odčinění křivd československým veřejným zaměstnancům³⁹, který byl schválen dne 17. srpna 1945 a účinnosti nabyl dne 1. září 1945.

Velkého významu však (i v budoucnosti) nabyl zákon č. 255/1946 Sb., o příslušnících čs. zahraničních armád a o některých jiných účastnících národního boje za

³⁹ Dekret Prezidenta republiky č. 53 ze dne 31. srpna 1945 o odčinění křivd československým veřejným zaměstnancům. In: *Sbírka zákonů*. 1945, částka 25, s. 88-92.

osvobození.⁴⁰ Zákon byl schválen dne 19. prosince 1946, publikován byl dne 31. prosince 1946 a účinnosti nabyl zpětně dne 18. června 1946.

Vojákům z povolání byla započtena doba okupace jako doba služby v armádě. Opatření se týkalo zejména vojáků z povolání, kteří byli v důsledku okupace předčasně propuštěni z činné služby, dále vojáků, kterým byl důchod snížen nebo odňat v důsledku soudního trestního rozhodnutí (zejména věznění v koncentračním táboře) a o účastníky odboje, kteří před nebo v době okupace opustili Československo a bojovali proti fašismu. Výrazně byly zvýhodněny vdovy po občanech (vojácích), kteří byli popraveni, usmrceni nebo zemřeli ve vazbě, a to přiznáním vdovského důchodu ve výši 100 % penzijní základny. Péče o občany, kteří byli perzekuováni, nebo se zúčastnili bojů proti fašismu, byla vyjádřena i úpravou jejich nároků zejména zvýhodněným zápočtem doby odbojové činnosti, a to jak pro účely důchodového zabezpečení, tak pro účely platového postupu. Dále byli tito občané zvýhodněni přednostním umístěním do zaměstnání, škol, kurzů, udělováním podpor, apod. Převážná většina těchto opatření, s výjimkou otázek důchodového zabezpečení, měla v zásadě deklaratorní charakter a k realizaci docházelo sporadicky.

Zákon č. 99/1948 Sb. z. a n., o národním pojištění

Zásadní změna v důchodovém zabezpečení nastala přijetím zákona č. 99/1948 Sb. z. a n., o národním pojištění.⁴¹ Zákon byl schválen dne 15. dubna 1948 a nabyl účinnosti dne 15. května 1948. Účinnosti pozbyl dne 1. ledna 1957.

Zákon byl na svou dobu velmi moderní, pokrokový, vycházel z modelu národního pojištění Sira Beveridge. Umožnil vytvoření nové jednotné soustavy národního pojištění, zvýšil všechny dávky, do značné míry zrovnoprávnil nároky dělníků a ostatních zaměstnanců a poprvé rozšířil důchodové zabezpečení i na samostatně hospodařící občany.⁴²

⁴⁰ Zákon č. 255 ze dne 19. prosince 1946 o příslušnících československé armády v zahraničí a o některých jiných účastnících národního boje za osvobození. In: *Sbírka zákonů a nařízení republiky Československé*. 1946, částka 107, s. 1677-1685. Dostupné z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=c&id=174>

⁴¹ Zákon č. 99 ze dne 15. dubna 1948 o národním pojištění. In: *Sbírka zákonů a nařízení republiky Československé*. 1948, částka 41, s. 855-918. Dostupné z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=c&id=321>

⁴² TRÖSTER, P. a kol. *Právo sociálního zabezpečení*. 4. doplněné a přepracované vydání. Praha: C.H.Beck, 2008. s. 32-33. ISBN 978-80-7400-032-4.

K závažné, avšak negativní změně v důchodovém zabezpečení vojáků z povolání došlo od 1. ledna 1950 přijetím zákona č. 281/1949 Sb., kterým se mění předpisy o překládání veřejných zaměstnanců do výslužby⁴³. Zákon byl schválen dne 19. prosince 1949 a nabyl účinnosti dne 1. ledna 1950. Účinnosti pozbyl dne 1. září 1957.

K této negativní změně došlo v důsledku provádění kádrové očisty armády. Vojákům z povolání byl do 31. prosince 1949 přiznáván při splnění stanovených podmínek nárok na důchod bez ohledu na dosažený věk ke dni propuštění ze služebního poměru. Podle zmíněného zákona byli však vojáci z povolání mladší padesáti let propouštěni z činné služby bez nároku na důchod. Poživatelé vojenských důchodů, kteří uvedeného věku nedosáhli do 31. prosince 1949, nárok na důchod tímto dnem pozbyli. Uvedené opatření se netýkalo těch vojáků z povolání, kteří byli přeloženi do zálohy ze zdravotních důvodů, nebo měli 40 let započítatelné doby, z toho alespoň 30 let skutečné služby. Do důchodového zabezpečení vojáků z povolání se stále více promítaly dopady trestních předpisů. Projevovalo se to zejména u osob, které byly v té době odsouzeny ke ztrátě čestných práv občanských, neboť zároveň pozbyly trvale i nároku na vojenský důchod.

K nápravě křivd u řady nevinně odsouzených osob došlo až po vydání zákona č. 82/1968 Sb., o soudní rehabilitaci.⁴⁴ Uvedený zákon ve své preambuli konstatoval následující:

„Odčinění křivd, k nimž v minulosti došlo porušováním zákonnosti na úseku trestního soudnictví, je základním předpokladem pro obnovení obecné a plné důvěry v socialistickou zákonnost a spravedlnost. Zejména je třeba, aby se urychleně dostalo plné rehabilitace občanům, kteří byli odsouzeni a potrestáni jako škůdci socialismu, ač se na zájmech socialistické společnosti trestnou činností neprovinili.

Nelze však odstraňovat akty revoluční zákonnosti, oslabovat či dokonce popírat socialistický právní řád. Rehabilitace nemůže se týkat nepřátel socialistické výstavby, kteří trestnými činy proti republice nebo jinou trestnou činností porušili platné zákony a byli podle nich právem potrestáni.“

⁴³ Zákon č. 281 ze dne 19. prosince 1949 kterým se mění předpisy o překládání veřejných zaměstnanců do výslužby. In: *Sbírka zákonů republiky Československé*. 1949, částka 89, s. 793-794. Dostupné z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=c&id=479>

⁴⁴ Zákon č. 82 ze dne 25. června 1968 o soudní rehabilitaci. In: *Sbírka zákonů České socialistické republiky*. 1968, částka 26, s. 230-236. Dostupné z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=c&id=1513>

K pokusu o úplnou nápravu křivd tak díky omezenosti uvedeného rehabilitačního zákona mohlo dojít až po roce 1989.

Zákon č. 33/1957 Sb., o sociálním zaopatření příslušníků ozbrojených sil

Dne 4. července 1957 byl schválen zákon č. 33/1957 Sb., o sociálním zaopatření příslušníků ozbrojených sil⁴⁵, publikován byl dne 23. července 1957 a účinnosti nabyl dne 1. září 1957. Zákon pozbyl účinnosti dne 1. července 1964, resp. 1. ledna 1965.

V roce 1956 bylo rozhodnuto o přestavbě celé soustavy nemocenského pojištění a důchodového zabezpečení. Sociální zabezpečení příslušníků ozbrojených sil bylo upraveno výše uvedeným zákonem, avšak nároky na dávky důchodového zabezpečení, jejichž skutkové podmínky se splnily po 31. prosinci 1956, se posuzovaly již podle tohoto zákona. Konstrukce výpočtu dávek odpovídala v podstatě nárokům na důchod z I. kategorie funkcí (kategorie funkcí byly zavedeny ustanovením § 96 zákona č. 101/1964 Sb., o sociálním zabezpečení).

Výsluhový důchod náležel vojákovi z povolání při propuštění z činné služby, jestliže dosáhl aspoň 20 započitatelných let, z toho nejméně sedm let skutečné služební doby a dovršil věku 45 let (u výkonných letců 40 let). Byly možné i výjimky z těchto podmínek.

Výsluhový důchod přiznaný před dovršením věku 55 let při splnění základních podmínek byl odstupňován od 35 % do 49 % důchodového základu, a to podle fyzického stáří v době propuštění z činné služby. Přiznaný výsluhový důchod, který byl vyplácen do dovršení věku 55 let, nepodléhal krácení při souběhu s výdělkem (do 31. května 1959).

Dovršil-li voják z povolání při propuštění z činné služby 55 let věku a splňoval ostatní zákonné podmínky, náležel mu důchod v nejnižší výměře 60 % důchodového základu. Důchodový základ byl v podstatě modifikací průměrného měsíčního výdělku, tj. v pozdějších zákonných úpravách používaného institutu, který představoval průměrný měsíční služební příjem za tři roky před propuštěním z činné služby. Za

⁴⁵ Zákon č. 33 ze dne 4. července 1957 o sociálním zaopatření příslušníků ozbrojených sil. In: *Sbírka zákonů republiky Československé*. 1957, částka 18, s. 175-181. Dostupné z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=c&id=854>

21. a další započitatelný rok se výsluhový důchod zvyšoval o 2 % důchodového základu, nejvýše však na 90 % důchodového základu.

Maximální výše důchodového základu činila 3 000 Kčs a nejvyšší výměra důchodu pak 2 700 Kčs.

Při invaliditě náležel propuštěnému vojákovu z povolání invalidní, popřípadě částečně invalidní důchod. Tyto důchody se dělily na dvě skupiny, podle přímé a nepřímé invalidity související s výkonem vojenské činné služby. Základní výměra invalidního důchodu v 1. důchodové skupině činila za 15 let započitatelné doby 50 % a ve 2. skupině pak 65 % důchodového základu. Za 16. a každý další započitatelný rok se tato výměra zvyšovala o 2 % důchodového základu. Maximální možná výměra invalidního důchodu činila 90 % důchodového základu. Základní výše částečně invalidního důchodu v 1. skupině činila 35 % důchodového základu a ve 2. skupině pak 45 % důchodového základu.

Vdovský důchod činil 70 % důchodu zemřelého, sirotčí důchod jednostranně osiřelého dítěte náležel ve výši čtvrtiny a u oboustranně osiřelého dítěte pak poloviny důchodu živitele.

Dne 26. března 1953 byl schválen zákon č. 18/1959 Sb., o některých změnách v sociálním zaopatření příslušníků ozbrojených sil⁴⁶. Zákon byl publikován dne 28. března 1959 a účinnosti nabyl dne 1. dubna 1959. Účinnosti pozbyl dne 1. července 1964.

Tímto zákonem byla stanovena maximální výměra důchodu částkou 2 000 Kčs (u výkonných letců 2 200 Kčs). Změna zákona č. 33/1957 Sb. dále nově stanovila zásady pro krácení výsluhových důchodů poživatelů mladších 55 let, kterým se při souběhu důchodu a výdělku ze zaměstnání důchod krátil o částku, o kterou součet důchodu a čistého příjmu ze zaměstnání přesahoval poslední čistý služební příjem, nejvýše však o částku 2 000 Kčs, u výkonných letců o 2 200 Kčs.

⁴⁶ Zákon č. 18 ze dne 26. března 1959 o některých změnách v sociálním zaopatření příslušníků ozbrojených sil. In: *Sbírka zákonů Republiky československé*. 1959, částka 9, s. 67-69. Dostupné z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=c&id=921>

Zákon č. 101/1964 Sb., o sociálním zabezpečení

Dne 4. června 1964 byl schválen zákon č. 101/1964 Sb., o sociálním zabezpečení⁴⁷, publikován byl 15. června 1964 a účinnosti nabyl dne 1. července 1964, resp. 1. ledna 1965. Zákon pozbyl účinnosti dne 1. ledna 1976.

Poprvé v historii bylo zakotveno sociální zabezpečení příslušníků ozbrojených sil ve společném zákoně o sociálním zabezpečení pracujících, a to v samostatné části zákona. Vydáním tohoto zákona byly zavedeny v armádě dvě kategorie funkcí, a to I. a II. kategorie. Civilní zaměstnání byla zařazena podle obtížnosti a nebezpečnosti do tří pracovních kategorií. Zavedení kategorií funkcí (pracovních kategorií) do sociálního zabezpečení značně ovlivnilo nároky na dávky sociálního zabezpečení.

Služba v ozbrojených silách od 9. května 1945 do 31. prosince 1964 byla hodnocena jako služba v I. kategorii funkcí. Zařazení vojenské činné služby po 1. lednu 1965 bylo stanoveno v tabulkách počtů pro každou jednotlivou funkci. Výkon vojenské činné služby v příslušné kategorii ovlivňoval věk, v němž voják z povolání splnil podmínky nároku na starobní důchod.

Pro výpočet jednotlivých dávek – důchodů – se používal průměrný měsíční výdělek, který byl stanoven z hrubého služebního příjmu za posledních pět (deset) kalendářních roků před propuštěním z vojenské činné služby, případně před splněním podmínek nároku na starobní důchod. Průměrný měsíční výdělek byl podle platných zásad redukován (do 2 000 Kčs byl započten plně, nad 2 000 Kčs byl započten jednou třetinou, maximálně však 1 000 Kčs) a jeho nejvyšší možná výměra tak činila 3 000 Kčs.

Podmínkou pro přiznání starobního důchodu ze zabezpečení vojáků z povolání bylo dosažení alespoň 25 let doby pojištění (zaměstnání), z toho nejméně 20 let vojenské činné služby. Pokud voják z povolání konal službu nejméně 20 let v I. kategorii funkcí, splnil podmínky nároku na starobní důchod v 55 letech (důchod I. kategorie), při službě ve II. kategorii funkcí vznikl nárok na starobní důchod dovršením věku 57 let.

⁴⁷ Zákon č. 101 ze dne 4. června 1964 o sociálním zabezpečení. In: *Sbírka zákonů Československé socialistické republiky*. 194, částka 44, s. 553-585. Dostupné z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=c&id=1282>

Základní výměra starobního důchodu I. kategorie činila 60 % průměrného měsíčního výdělku a u starobního důchodu II. kategorie činila základní výměra 55 % průměrného měsíčního výdělku. Takto stanovená základní výměra důchodu se zvyšovala za každý další ukončený rok zaměstnání (služby) o 1 % u zaměstnání III. kategorie, o 1,5 % u služby II. kategorie a o 2 % u služby I. kategorie. Maximální možná procentní výměra důchodu činila u III. kategorie 60 % (základ byl 50 %), u důchodu II. kategorie 70 %. Důchod I. kategorie nebyl omezen procentní výměrou. Nejvyšší výměra starobního důchodu činila 2 200 Kčs v případě, že voják konal nejméně 20 roků službu výkonného letce, u důchodu I. kategorie 2 000 Kčs (20 let služby v I. kategorii) a u II. kategorie 1 800 Kčs.

Voják z povolání, který byl propuštěn z vojenské činné služby před splněním věkové hranice 55 (57) let z jiných než zdravotních důvodů a od propuštění z činné služby do dosažení uvedených věkových hranic uplynula doba delší než 2 roky (u zdravotních důvodů 5 let), splnil podmínky na starobní důchod až dovršením věku 60 let. Výkonným letcům náležel starobní důchod vždy v 55 letech.

Invalidní a částečně invalidní důchod náležel vojáku z povolání, který se stal v době výkonu vojenské činné služby invalidním, resp. částečně invalidním. Výměru důchodu ovlivňovala skutečnost, zda byla splněna podmínka 20 let, případně zda zhoršení zdravotního stavu nastalo v přímé či nepřímé souvislosti s výkonem vojenské činné služby. Výpočet, základní výměry a omezení těchto dávek byly stejné jako u starobního důchodu.

Pozůstalým po vojácích z povolání se vyměřovaly vdovské a sirotčí důchody. Vdovský důchod ve výši 60 % důchodu zemřelého náležel po dobu jednoho roku po úmrtí manžela a potom při splnění zákonem stanovených podmínek. Sirotčí důchod ve výši 30 % náležel nejdéle do 26 roku věku nezaopatřenému dítěti, které se připravovalo na budoucí povolání.

Všechny důchody přiznané podle zákona č. 101/1964 Sb. podléhaly dani z důchodu, pokud byly vyšší než 700 Kčs.

Dne 19. prosince 1968 byl přijat zákon č. 161/1968 Sb., o zvláštním přídatku k dávkám, o změnách v důchodovém zabezpečení účastníků odboje a o některých

dalších změnách v sociálním zabezpečení⁴⁸, který byl publikován dne 22. prosince 1968 a nabyl účinnosti dne 1. ledna 1969.

Tímto zákonem došlo k úpravě maximální výše starobního důchodu na částku 2 500 Kčs (šlo o zvýšení důchodu za další zaměstnání po vzniku nároku na tento důchod).

Uvedený zákon kromě úpravy maximální výše starobního důchodu zavedl úpravu důchodového zabezpečení účastníků odboje, která ovlivňuje důchodového zabezpečení těchto osob do současné doby.

Účastníci odboje se pro účely důchodového zabezpečení zařazovali do čtyř skupin podle druhu a délky odbojové činnosti. Zařazení do skupin ovlivňovalo nejen zvýšení důchodu za každý rok odbojové činnosti (I. skupina 120 Kčs, II. a III. skupina 100 Kčs a IV. skupina 80 Kčs), ale také snížení věku potřebného pro nárok na starobní důchod. Zákon současně stanovil podle jednotlivých skupin minimální výši důchodů.

Podle druhu a délky odbojové činnosti je v současné době realizováno odškodňování některých účastníků národního boje za osvobození, např. zákonem č. 217/1994 Sb., o poskytnutí jednorázové peněžní částky některým obětem nacistické perzekuce, anebo zákonem č. 39/2000 Sb., o poskytnutí jednorázové peněžní částky příslušníkům československých zahraničních armád a spojeneckých armád v letech 1939 až 1945.

Zákon č. 121/1975 Sb., o sociálním zabezpečení

Dne 12. listopadu 1975 byl schválen zákon č. 121/1975 Sb., o sociálním zabezpečení⁴⁹, který byl publikován dne 14. listopadu 1975 a který nabyl účinnosti dne 1. ledna 1976.

Přijetím tohoto zákona byla zrušena daň z důchodu zavedená zákonem č. 101/1964 Sb., o sociálním zabezpečení. Nároky na důchod a jeho výši ovlivňovaly i nadále zavedené kategorie funkcí. Důchodové zabezpečení vojáků z povolání zůstávalo součástí zákona o sociálním zabezpečení jako samostatná část.

⁴⁸ Zákon č. 161 ze dne 19. prosince 1968 o zvláštním přídavku k dávkám, o změnách v důchodovém zabezpečení účastníků odboje a o některých dalších změnách v sociálním zabezpečení. In: *Sbírka zákonů Československé socialistické republiky*. 1968, částka 46, s. 439-448. Dostupné z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=c&id=1533>

⁴⁹ Zákon č. 121 ze dne 12. listopadu 1975 o sociálním zabezpečení. In: *Sbírka zákonů, Československá socialistická republika*. 1975, částka 28, s. 627-671. Dostupné z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=c&id=1810>

Průměrný měsíční výdělek pro výpočet důchodu se zjišťoval u vojáků z povolání z doby pěti (deseti) kalendářních roků před vznikem nároku na důchod, nebo před skončením vojenské činné služby, bylo-li to pro vojáka výhodnější. Zjištěný průměrný měsíční výdělek se pro samotný výpočet důchodu redukoval tak, že částka 2 000 Kčs se počítala plně a z částky přesahující 2 000 Kčs se započítávala 1/3, nejvýše však 1 000 Kčs. Maximální výše průměrného měsíčního výdělku pro výpočet důchodu mohla činit 3 000 Kč.

Zákon stanovil maximální možné výše důchodu podle jednotlivých kategorií funkcí. Při splnění podmínky 25 let doby zaměstnání s minimální dobou služby v I. kategorii funkcí 20 let činila maximální výše důchodu 2 500 Kčs. Důchod II. kategorie byl omezen maximální výměrou 2 150 Kčs. Takto stanovené maximální hranice důchodu ke dni nároku bylo možno zvyšovat za dobu dalšího zaměstnání po vzniku nároku na důchod až do výše 3 000 Kčs. Vedle tohoto omezení existovalo omezení výše důchodu částkou představující 90 % průměrného měsíčního výdělku sníženého o daň ze mzdy, kterou by z takového výdělku platil poplatník starší 50 let (žena 45 let), který nevyživuje žádnou osobu nebo vyživuje jen jednu osobu.

Nárok na plný starobní důchod měl voják z povolání, který v době služby splnil podmínku nejméně 25 let roků zaměstnání a z toho nejméně 20 roků služby v Československé lidové armádě a dosáhl věku:

- 55 let, pokud konal službu nejméně 20 let v I. kategorii funkcí,
- 57 let, pokud konal službu nejméně 20 let ve II. (I. a II.) kategorii funkcí.

Pokud byl voják propuštěn z vojenské činné služby před dovršením potřebného věku pro vznik nároku na starobní důchod (existovala dvouletá ochranná lhůta) měl nárok na starobní důchod dosažením věku :

- 55 let, pokud konal službu více jak 20 let ve funkci výkonného letce nebo funkci zvláštní povahy,
- 60 let, pokud konal vojenskou činnou službu v délce alespoň 20 let v I. nebo II. kategorii funkcí.

Základní výměra starobního důchodu za 20 roků započtené doby (hodnotila se doba od 18 let) činila u I. kategorie funkcí 60 % redukovaného průměrného měsíčního výdělku,

u II. kategorie funkcí 55 % redukovaného průměrného měsíčního výdělku. Za každý další rok se základní výměra důchodu zvyšovala o 2 % za rok služby v I. kategorii funkcí a o 1,5 % za rok služby ve II. kategorii funkcí. Maximální procentní výše důchodu mohla činit u II. kategorie 75 % průměrného měsíčního výdělku. Výše důchodu I. kategorie nebyla procentně omezena.

Nad korunové omezení výše starobního důchodu ke dni vzniku nároku na důchod (tj. 2 500 Kčs u I. kategorie a 2 150 Kčs u II. kategorie) bylo možno výši starobního důchodu zvýšit dalším zaměstnáním po vzniku nároku na tento důchod, bez současného pobírání starobního důchodu, o 7 % průměrného měsíčního výdělku za rok (1,75 % za čtvrtletí), nejvýše však do částky 3 000 Kčs.

Invalidní a částečně invalidní důchod náležel vojáku z povolání při propuštění ze zdravotních důvodů (po posouzení zdravotního stavu před vojenskou lékařskou komisí) a při uznání plné nebo částečné invalidity před posudkovou komisí příslušného okresního národního výboru. Způsob výpočtu, včetně omezení procentní výší a korunovou výší invalidního důchodu, byl stejný jako u důchodu starobního. V případě zhoršení zdravotního stavu v přímé souvislosti s výkonem vojenské činné služby náleželo zvýšení o 10 % průměrného měsíčního výdělku (u důchodu II. kategorie maximálně 85 %). Částečný invalidní důchod činil polovinu plného invalidního důchodu.

Pozůstalým po vojáku z povolání (manželka a děti) náležel vdovský důchod a sirotčí důchod. Výše vdovského důchodu činila 60 % důchodu zemřelého a důchod náležel po dobu jednoho roku po smrti manžela. Po této době náležela výplata vdovského důchodu při splnění zákonem stanovených podmínek. Výše sirotčího důchodu jednostranně osiřelého dítěte činila 30% důchodu zemřelého a u oboustranně osiřelého dítěte činila výše důchodu 50% důchodu zemřelého. Výplata sirotčích důchodů byla vázána na přípravu na budoucí povolání, nejdéle však do dvacátého šestého roku věku.

Zákonem č. 121/1975 Sb., o sociálním zabezpečení, byl zaveden důchod za výsluhu let. Důchod náležel výkonným letcům a některým vojákům z povolání, kteří vykonávali funkce zvláštní povahy nebo zvláštního stupně nebezpečnosti po ukončení výkonu těchto funkcí. Základní výměra důchodu za výsluhu let činila za 25 let doby výkonu uvedených funkcí (při dvojnásobném zápočtu doby) 50 % průměrného měsíčního

výdělku a za každý další rok se výměra zvyšovala o 3 %, maximálně však do výše 75 % tohoto výdělku. Nejvyšší výměra důchodu za výsluhu let byla omezena částkou 2 250 Kčs. Při souběhu s výdělkem podléhal důchod za výsluhu let krácení.

Úpravy v oblasti důchodového zabezpečení účastníků odboje zavedené zákonem č. 161/1968 Sb., o zvláštním přídavku k dávkám, o změnách v důchodovém zabezpečení účastníků odboje a o některých dalších změnách v sociálním zabezpečení, zůstaly i nadále v platnosti.

Zákon č. 100/1988 Sb., o sociálním zabezpečení

Dne 16. června 1988 byl schválen zákon č. 100/1988 Sb., o sociálním zabezpečení⁵⁰, který byl publikován téhož dne a nabyl účinnosti dne 1. října 1988 s výjimkou ustanovení § 176 písm. c) (zmocnění pro vládu vydat nařízení vlády pro souběh zaměstnání a starobního anebo vdovského důchodu), které nabylo účinnosti dne 1. července 1988.

Zákon zachoval dosavadní systém v důchodovém zabezpečení vojáků z povolání. Úprava byla provedena ve zvláštní části zákona se zachováním všech dosavadních preferencí – kategorie, snížený věk pro vznik nároku na důchod, použití výhodnějšího průměrného měsíčního výdělku pro výpočet důchodu.

Průměrný měsíční výdělek vojáka z povolání, který splnil podmínky nároku na důchod v době služby v ozbrojených silách nebo při jejím skončení, se zjišťoval z hrubých výdělků dosažených v pěti (deseti) výdělkově nejvýhodnějších kalendářních letech v posledním desetiletém období před rokem, v němž vojákovi vznikl nárok na důchod, nebo před rokem, v němž voják skončil službu v případě, že konal službu i po nároku na důchod, podle toho co bylo pro vojáka výhodnější. Při výkonu civilního zaměstnání po propuštění se porovnávaly dosažené hrubé výdělky v tomto zaměstnání s výdělky z doby vojenské činné služby a pro výpočet důchodu se braly v úvahu výhodnější výdělky. Zjištěný průměrný měsíční výdělek se pro stanovení výše důchodu dále redukoval. Částka 2 500 Kčs se započítávala plně, z částky 2 500 Kčs do 6 000 Kčs se započítávala jedna třetina a z částky od 6 000 Kčs do 10 000 Kčs se započítávala jedna desetina. Částka nad 10 000 Kčs výši redukovaného průměrného měsíčního výdělku

⁵⁰ Zákon č. 100 ze dne 16. června 1988 o sociálním zabezpečení. In: *Sbírka zákonů, Československá socialistická republika*. 1988, částka 21, s. 581-622. Dostupné z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=c&id=2241>

neovlivňovala. Maximální možná výše redukováného průměrného měsíčního výdělku činila 4 066,66 Kčs.

Nárok na starobní důchod vznikl vojákovi z povolání, který vykonal minimálně 25 let zaměstnání, z toho nejméně 20 let služby v ozbrojených silách a dosáhl věku alespoň 55 let, jestliže konal nejméně 20 let službu zařazenou do I. kategorie funkcí, nebo 57 let, jestliže konal nejméně 20 let službu v ostatních případech.⁵¹

Nejvyšší možné výměry starobního důchodu ke dni vzniku nároku činily:

- 3 800 Kčs u důchodu z I. kategorie funkcí,
- 3 250 Kčs u důchodu z II. kategorie funkcí, pokud voják vykonával nejméně 10 let službu v I. kategorii funkcí,
- 2 900 Kčs u důchodu z II. kategorie funkcí s méně jak 10 lety služby v I. kategorii funkcí.⁵²

Absolutně nejvyšší výměra starobního důchodu, včetně zvýšení důchodu za další práci (službu) po vzniku nároku na starobní důchod mohla činit 3 800 Kčs. Tato absolutní výměra však nesměla překročit 90 % skutečného – neupraveného průměrného měsíčního výdělku sníženého o částku daně ze mzdy poplatníka staršího 50 let (ženy 45 let), který nevyživoval žádnou osobu, nebo vyživoval jednu osobu.⁵³

Procentní výše starobního důchodu I. kategorie funkcí nebyla omezena. Za 20 let zaměstnání (služby) náležela výměra starobního důchodu 60 % upraveného průměrného měsíčního výdělku, přičemž do těchto 20 let se zahrnovalo vždy 15 roků služby v I. kategorii, do 20 let se dopočítávala služba (zaměstnání) nejdříve ve III. kategorii a poté ve II. kategorii. Za 21. a každý další rok služby se výměra starobního důchodu zvyšovala o 2 % za dobu I. kategorie, o 1,5 % za dobu II. kategorie a o 1 % za dobu III. kategorie. Procentní výměra starobního důchodu II. kategorie funkcí byla omezena. Za 20 let služby náležela základní výměra důchodu ve výši 55 % upraveného průměrného měsíčního výdělku, přičemž do těchto 20 let se vždy započítalo 20 let služby. Za ostatní roky služby (zaměstnání) nad 20 let náleželo výše uvedené procentní

⁵¹ MARTANČÍK, R., MELICHAR, M. *Důchodové zabezpečení vojáků z povolání*. Praha: Naše vojsko, 1988. s. 38.

⁵² Tamtéž, s. 41.

⁵³ Tamtéž, s. 42.

zvýšení základní výměry. Za každý rok služby I. kategorie zahrnuté do základních 20 let náleželo další zvýšení ve výši 0,5 % za každý takto zhodnocený rok. Starobní důchod II. kategorie byl omezen ke dni nároku nejvyšší možnou výměrou 85 % upraveného průměrného měsíčního výdělku, pokud byla konána služba v I. kategorii více jak 10 let a 80 % upraveného průměrného měsíčního výdělku, pokud byla konána služba v I. kategorii méně jak 10 let.

Pro přiznání invalidního a částečného invalidního důchodu bylo třeba splnit vedle obecných podmínek nároku na tyto důchody shodné s podmínkami pro nárok na starobní důchod ještě podmínku přiznání invalidity před posudkovou komisí. Procentní a korunová výše těchto důchodů byla stejná jako u starobního důchodu. Při pracovním úrazu nebo při onemocnění v přímé souvislosti s výkonem vojenské služby se procentní výměra důchodu zvyšovala o 10 % průměrného měsíčního výdělku.

V oblasti pozůstalostních důchodů (vdovský a sirotčí důchod), důchodu za výsluhu let a důchodů účastníků odboje nedošlo ke změnám.

Dne 28. dubna 1992 byl schválen zákon č. 235/1992 Sb., o zrušení pracovních kategorií a o některých dalších změnách v sociálním zabezpečení⁵⁴. Přijetí tohoto zákona přineslo do důchodového zabezpečení vojáků z povolání podstatné změny, které ve svém důsledku ovlivňují jednak výši důchodu (zvýhodněný zápočet některých dob) a zejména věk potřebný pro vznik nároku na důchod (zrušení kategorií). Došlo ke zrušení významných preferencí v důchodovém zabezpečení vojáků z povolání a srovnání důchodového zabezpečení vojáků z povolání s důchodovým zabezpečením ostatních skupin pracujících.

Zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění

Dne 30. června 1995 byl přijat zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění⁵⁵, který byl publikován dne 4. srpna 1995 a nabyl účinnosti dne 1. ledna 1996.

Jedním ze základních požadavků pro novou soustavu subsystému sociálního pojištění – důchodového pojištění je, aby byla jednotná pro všechny fyzické osoby výdělečně činné

⁵⁴ Zákon č. 235 ze dne 28. dubna 1992 o zrušení pracovních kategorií a o některých dalších změnách v sociálním zabezpečení. In: *Sbírka zákonů České a slovenské federativní republiky*. 1992, částka 49, s. 1251-1255. Dostupné z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=c&id=2572>

⁵⁵ Zákon č. 155 ze dne 30. června 1995 o důchodovém pojištění. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 1995, částka 41, s. 1986-2010. Dostupné z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=c&id=2852>

na území České republiky. Respektování této zásady zaručí, že některé osoby nebudou diskriminovány (v minulosti například samostatně výdělečně činní), či jiné zvýhodňovány na úkor ostatních (pracovní kategorie, osobní důchody). Respektování tohoto principu znamená také mimo jiné zavedení jednotných podmínek pro přiznávání vdovského a vdoveckého důchodu. V nové soustavě důchodového pojištění platí stejná pravidla pro všechny pojištěnce, tedy i pro vojáky z povolání. Základním pravidlem soustavy je, že úroveň dávek bude v rozhodující míře závislá na celkovém objemu zaplacených příspěvků a délce doby pojištění.⁵⁶

Zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, neobsahuje žádnou zvláštní část, která by se týkala důchodového pojištění vojáků z povolání. Důchodové pojištění vojáků z povolání se řídí obecně platnými pravidly. Zákon však zohledňuje dříve vykonanou službu v kategoriích funkcí.

2.4 Stručný popis geneze výsluhových náležitostí

Dne 18. prosince 1959 byl přijat zákon č. 76/1959 Sb., o některých služebních poměrech vojáků⁵⁷, který byl publikován dne 29. prosince 1959 a který nabyl účinnosti dne 1. května 1960.

Zákon, který je prvním zákonem o služebních poměrech vojáků, neupravoval původně zabezpečení propouštěných vojáků z povolání státními sociálními dávkami.

Výsluhové náležitosti lze rozdělit na dávky opakující se – výsluhový příspěvek a dávky jednorázové – odchodné, úmrtné.

Výsluhový příspěvek

Výsluhový příspěvek náležel vojákovi propuštěnému z vyjmenovaných důvodů:

⁵⁶ PŘIB, J., VOŘÍŠEK, V. *Důchodové předpisy s komentářem*. 6. aktualizované vydání. Olomouc: ANAG, 2010. s. 14-17, 29-77, 218-227. ISBN 978-80-7263-585-6.

⁵⁷ Zákon č. 76 ze dne 18. prosince 1959 o některých služebních poměrech vojáků. In: *Sbírka zákonů Republiky československé*. 1959, částka 36, s. 313-319. Dostupné z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=c&id=948>

- po dobu jednoho roku od propuštění ve výši 20 % platu, pokud konal službu po dobu kratší jak 10 let,
- po dobu dvou roků od propuštění ve výši 30 % platu, pokud konal službu po dobu nejméně 10 let, avšak kratší 20 let,
- do 60 let věku ve výši 30 % platu, pokud konal službu nejméně 20 let, tato výměra se zvyšovala za každý další ukončený rok o 1 % platu.

Nejvyšší výměra výsluhového příspěvku nesměla překročit nejvyšší výměru starobního důchodu, tj. částku 3 800 Kčs. Nárok na výsluhový příspěvek zanikal v měsíci, kdy voják dosáhl věku 60 let.

Odchodné

Obecně je výše odchodného určována délkou služby, výší služebního příjmu a důvody propuštění ze služebního poměru:

- méně jak 10 let služby - jednonásobek platu,
- nejméně 10 let služby - dvojnásobek platu,
- nejméně 15 let služby - trojnásobek platu,
- nejméně 20 let služby - čtyřnásobek platu,
- nejméně 25 let služby - pětinásobek platu,
- nejméně 30 let služby - šestinásobek platu - maximum.

Pro nárok na odchodné se hodnotila od vydání zákona skutečně vykonaná doba činné služby, tedy i základní vojenská služba, která se dříve nehodnotila.

Úmrtné

Úmrtné náleželo pozůstalé manželce a dětem s nárokem na sirotčí důchod.

Výše úmrtného manželce byla shodná s výší odchodného, na které by měl voják z povolání nárok ke dni úmrtí (maximálně však šestinásobek) a úmrtné pro osiřelé dítě činilo jednonásobek služebního příjmu.

3 Systém sociálního zabezpečení vojáků z povolání založený novou brannou legislativou od prosince roku 1999

Dnem 1. prosince 1999 nabyl účinnosti zákon č. 221/1999 Sb., o vojácích z povolání⁵⁸, který plně nahradil již zastaralý zákon č. 76/1959 Sb., o některých služebních poměrech vojáků⁵⁹, ve znění pozdějších předpisů, a podstatně zvýraznil požadavek všestranného profesionálního přístupu kladeného na vojáky z povolání, od něhož se pak odvozuje výrazná kompenzace náročnosti jejich služby. Nově byl formulován doplňkový systém výsluhových náležitostí, který odráží základní princip, že služba vojáků z povolání již není koncipována jako celoživotní profese, ale jako kontraktová pouze na dobu 2 až 20 let. Mezi výsluhové náležitosti proto patří výsluhový příspěvek, odchodné, úmrtné a nově odbytné.

Nově byl zaveden institut přídavku na bydlení, který reflektoval nutnost změny bytové politiky Ministerstva obrany v souvislosti s tím, že již nebylo schopno dostát své povinnosti zajistit vojákovi služební byt v místě výkonu služby.⁶⁰

3.1 Výsluhové náležitosti

Poskytování výsluhových náležitostí a jejich výše jsou závislé na době trvání služebního poměru, důvodu zániku služebního poměru a na výši průměrného měsíčního hrubého platu pro jejich výpočet.

Z hlediska důvodu zániku služebního poměru výsluhové náležitosti v některých, zákonem definovaných, případech nenáleží nebo náležejí pouze v poloviční výši. Přehled nároků na výsluhové náležitosti je znázorněn v příloze B.

⁵⁸ Zákon č. 221 ze dne 12. října 1999 o vojácích z povolání. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 1999, částka 76, s. 3722-3754. Dostupné z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=c&id=3293>

⁵⁹ Zákon č. 76 ze dne 18. prosince 1959 o některých služebních poměrech vojáků. In: *Sbírka zákonů Republiky československé*. 1959, částka 36, s. 313-319. Dostupné z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=c&id=948>

⁶⁰ TOMEK, P., DLUHOŠ, J., HEMZA, S. *Služební poměr vojáků z povolání*. 1. vydání. Olomouc: ANAG, 2003. s. 37-41. ISBN 80-7263-185-3.

Pro nárok na výsluhové náležitosti a jejich výši se vojákům z povolání započítává nejen doba vojenské činné služby (do 30. listopadu 1999 se přitom pro tyto účely započítává veškerá vojenská činná služba včetně základní, další a náhradní), ale i doba služby v jiných ozbrojených sborech. Pokud však voják konal základní nebo náhradní službu po 1. prosinci 1999, za dobu služby již pro tyto účely považována není. Stejně tak není za dobu služby považována doba dispozice nebo doba rodičovské dovolené (bývalé další mateřské dovolené).

Pouze pro výši výsluhového příspěvku a odbytného, nikoliv pro nárok, byl od 1. prosince 1999 znovu zaveden institut zvýšeného zápočtu služby výkonných letců, služby zvláštní povahy nebo zvláštního stupně nebezpečnosti a zcela nově i služby konané v jednotkách mnohonárodních ozbrojených sil v zahraničí, včetně služby ve zpravodajských službách. Doba těchto služeb se pro tyto účely započítává buď jedenapůlnásobně nebo dvojnásobně.

Posledním faktorem, který ovlivňuje výši výsluhových náležitostí je průměrný hrubý měsíční plat a dále rozhodné období, ze kterého se tento plat zjišťuje. Zákonné ustanovení upravující tyto instituty přitom bylo, po zkušenostech z jeho praktické realizace a za účelem zabránění jeho dalšímu zneužívání, novelizováno. Rozhodným obdobím pro zjišťování průměrného měsíčního hrubého platu je po této novelizaci již pouze poslední kalendářní rok před zánikem služebního poměru. Současně se mimořádné odměny zahrnují pouze do výše dvojnásobku platu, stanoveného platovým výměrem.⁶¹

Výsluhový příspěvek

Zatímco až do roku 1999 měl nárok na tuto dávku voják, jehož služba činila alespoň 20 let, nově vzniká nárok na tuto dávku, při propuštění ze zákonem stanovených důvodů (viz tabulka 1), již při odsloužení alespoň 15 roků služby. Výše výsluhového příspěvku činí za 15 let služby 5 % průměrného měsíčního hrubého platu a zvyšuje se za šestnáctý a každý další ukončený rok služby o 6,2 %, za dvacátý první a každý další ukončený rok služby 2,5 % a za každý dvacátý sedmý a každý další ukončený rok služby o 1 %. Pro výši výsluhového příspěvku se stanoví nejvyšší výměra, která obecně činí 55 %

⁶¹ TOMEK, P., DLUHOŠ, J., HEMZA, S. *Služební poměr vojáků z povolání*. 1. vydání. Olomouc: ANAG, 2003. s. 241-269. ISBN 80-7263-185-3.

průměrného měsíčního hrubého platu vojáka. Vyšší výměry, která činí až 60 % uvedeného platu, může dosáhnout voják, který byl zařazen jako výkonný letec nebo vykonával službu zvláštní povahy nebo zvláštního stupně nebezpečnosti, a to nejméně po dobu 5 let. Jestliže voják konal službu v zahraničí za zvlášť nebezpečných podmínek, může dosáhnout hranice 60 % uvedeného platu bez ohledu na to, po jakou dobu výkon služby v zahraničí trval. Závislost výše výsluhového příspěvku na době trvání služebního poměru je uvedena v příloze C.

Oproti předcházející právní úpravě, kdy se výsluhový příspěvek vyplácel pouze do 60 let věku, se nyní výsluhový příspěvek, pokud je vyšší než invalidní anebo starobní důchod, vyplácí ve výši rozdílu mezi důchodem a výsluhovým příspěvkem bez věkového omezení.⁶²

Odbytné

Odbytné bylo zavedeno v souvislosti s pojetím charakteru služebního poměru vojáků z povolání na dobu určitou, jako jednorázová dávka, která respektuje krátkodobé služební poměry vojáka z povolání, tedy vojáka, který nesplnil dobu služby potřebnou pro nárok na výsluhový příspěvek, nebo raději namísto opakované výplaty výsluhového příspěvku zvolil jednorázovou výplatu odbytného proto, aby mu umožnila přechod do civilního zaměstnání, popřípadě do podnikatelské sféry.

Nárok na tuto dávku má přitom voják, jehož služební poměr zanikl ze zákonem stanovených důvodů, který si při splnění stanovených podmínek pro nárok na výsluhový příspěvek nezvolil nárok na jeho výplatu. Doba trvání služebního poměru rozhodná pro nárok na odbytné činí 2 roky; za tuto dobu služby činí odbytné 2 průměrné měsíční hrubé platy. Za třetí až desátý ukončený rok trvání služebního poměru vojáka z povolání se zvyšuje o jeden průměrný měsíční hrubý plat a za jedenáctý a každý další ukončený rok trvání služebního poměru se zvyšuje o jednu polovinu průměrného měsíčního hrubého platu, nejvýše však do jeho osmnáctinásobku tohoto platu. I pro výši odbytného se doba služby výkonného letce a služba zvláštní povahy nebo zvláštního stupně nebezpečnosti započítává jedenapůlnásobně a doba

⁶² TOMEK, P., DLUHOŠ, J., HEMZA, S. *Služební poměr vojáků z povolání*. 1. vydání. Olomouc: ANAG, 2003. s. 242-250. ISBN 80-7263-185-3.

služby v zahraničí, vymezená zákonem o vojácích z povolání, dvojnásobně.⁶³ Závislost výše odbytného na době trvání služebního poměru je uvedena v příloze D.

Odchodné

Odchodné je tradiční dávkou při skončení služebního poměru. S ohledem na zavedení odbytného jako jednorázové dávky má na jeho výplatu nárok voják, kterému vznikl nárok na výsluhový příspěvek a který si ne zvolil nárok na výplatu odbytného. Pro nárok na tuto dávku je tedy stanovena rovněž doba trvání služebního poměru v rozsahu nejméně 15 let. Základní výše odchodného činí po 15 letech služby čtyřnásobek průměrného měsíčního hrubého platu; za šestnáctý a každý další ukončený rok trvání služebního poměru se zvyšuje o 40 % průměrného měsíčního hrubého platu. Nejvyšší výměra odchodného činí přitom šestinásobek průměrného měsíčního hrubého platu. Této výměry dosáhne tedy voják z povolání po 20 a více letech služby.⁶⁴ Závislost výše odchodného na době trvání služebního poměru je uvedena v příloze E.

Úmrtné

Úmrtné je i podle nového zákona určeno především k překonání tíživé situace pozůstalých po vojákovi, jehož služební poměr zanikl úmrtím nebo prohlášením za mrtvého. Stejně jako podle předchozích právních předpisů mají nárok na tuto dávku pozůstalí manželé a děti, které splňují podmínky pro přiznání sirotčího důchodu po zemřelém vojákovi; není-li těchto pozůstalých, může být úmrtné přiznáno rodičům zemřelého vojáka. Úmrtné každého z pozůstalých činí přitom polovinu odbytného.⁶⁵

3.2 Příklad na bydlení

Do roku 1989 bylo Ministerstvo obrany ČR povinno, ale také schopno zajišťovat vojákům po jejich přemístění do místa, odlišného od místa jejich trvalého pobytu, služební byt, a tedy garantovat vojákovi možnost přestěhovat se do místa výkonu

⁶³ TOMEK, P., DLUHOŠ, J., HEMZA, S. *Služební poměr vojáků z povolání*. 1. vydání. Olomouc: ANAG, 2003. s. 250-254. ISBN 80-7263-185-3.

⁶⁴ Tamtéž s. 254-256.

⁶⁵ Tamtéž s. 256-258.

služby i se svou rodinou. Po roce 1989 muselo Ministerstvo obrany ČR reagovat na novou společenskou situaci, s tím související sníženou výstavbu nových bytů, a tedy postupnou ztrátu schopnosti zajišťovat vojákům mobilitu.

Dnem 1. prosince 1999 byl proto zaveden přídavek na bydlení jako zvláštní dávka zvláštního systému sociálního zabezpečení vojáků. Náležel vojákům, kterým po účinnosti zákona, tedy po 1. prosinci 1999, nemohlo Ministerstvo obrany ČR zabezpečit v místě jeho výkonu služby byt, a který se s rodinou přestěhoval do bytu získaného jiným způsobem v místě výkonu služby. Tedy vojákům, kteří se sami iniciativně postarali o své vlastní bydlení. Výše přídavku činila 1,5násobek minimální mzdy.

Dnem 28. června 2002 nabyl účinnosti zákon č. 254/2002 Sb., kterým se mění zákon č. 221/1999 Sb., o vojácích z povolání, ve znění pozdějších předpisů. Tento zákon zásadně změnil postoj Ministerstva obrany ČR k povinnosti zajistit vojákům byt, respektive Ministerstvo obrany ČR přiznalo, že doposud stanovenou povinnost zabezpečovat byt vojákům z povolání nelze v plném rozsahu realizovat; Ministerstvo obrany ČR není schopno uspokojit všechny žádosti o byt, které vyplývají nejen z potřeb vojáků z povolání, ale i z potřeb ozbrojených sil na jejich mobilitu. Nově proto tímto dnem náležel přídavek na bydlení všem vojákům, kterým Ministerstvo obrany ČR nezajistilo byt v místě výkonu nebo v místě výkonu služby, ze kterého by mohl denně dojíždět. Současně byla nově odvozena výše přídavku v rozmezí od 1,4 do 1,7násobku minimální mzdy.⁶⁶

Vzhledem k tomu, že výše přídavku na bydlení je odvozena od minimální mzdy, která se zcela logicky zvyšovala bez ohledu na potřeby, došlo v roce 2005 k situaci, kdy Ministerstvo obrany ČR nebylo v rámci zákonem stanoveného rozpětí koeficientů již schopno regulovat výši přídavku na bydlení a hrozil tedy jeho nekontrolovatelný růst. Byl proto navržen a schválen zákon č. 546/2005, kterým se mění zákon č. 219/1999 Sb., o ozbrojených silách České republiky, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony, a kterým byla spodní hranice rozpětí snížena z 1,4 na 0,8.

⁶⁶ TOMEK, P., DLUHOŠ, J., HEMZA, S. *Služební poměr vojáků z povolání*. 1. vydání. Olomouc: ANAG, 2003. s. 134-138. ISBN 80-7263-185-3.

Zdaňování výsluhových náležitostí

Historicky byly výsluhové náležitosti, jako zvláštní systém sociálního zabezpečení vojáků, osvobozeny od daně z příjmů ze závislé činnosti. Obdobně byl od daně z příjmů ze závislé činnosti osvobozen i přírůstek na bydlení.

Dnem 1. ledna 2012 nabyla účinnosti část zákona č. 346/2010 Sb., kterým bylo zrušeno osvobození od daně z příjmů u výsluhového příspěvku, odbytného a u přírůstku na bydlení.⁶⁷

Výsluhový příspěvek a odbytné jsou zařazeny mezi ostatní příjmy⁶⁸ a podléhají tak pouze srážkové dani ve výši 15 %. Přírůstek na bydlení však podléhá dani z příjmu ze závislé činnosti, a tedy i srážce pojistného na veřejné zdravotní pojištění⁶⁹ a pojistného na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti⁷⁰.

Toto zákonné opatření prakticky znamenalo snížení výše přírůstku na bydlení téměř o jednu třetinu.

⁶⁷ *Daňové předpisy aktuálně*. Praha.: nakladatelství VERLAG DASHOFER, 2012. s. 17. ISBN 978-80-86897-51-6.

⁶⁸ Tamtéž s. 36.

⁶⁹ ČERVINKA, T. *Zdravotní pojištění zaměstnavatelů, zaměstnanců a OSVČ s komentářem a příklady 2012*. 4. aktualizované vydání. Olomouc: ANAG, 2012. s. 60,66. ISBN 978-80-7263-731-7.

⁷⁰ ŽENÍŠKOVÁ, M. *Pojistné na sociální zabezpečení zaměstnavatelů, zaměstnanců, OSVČ a dobrovolně důchodově pojištěných s komentářem a příklady k 1. 1. 2012*. 4. aktualizované vydání. Olomouc: ANAG, 2012. s. 41-43, 133-134. ISBN 978-80-7263-735-5.

4 Průzkum

4.1 Cíl, výběr a charakteristika výzkumného vzorku

Cílem tohoto průzkumu je analyzovat vliv změn sociálního zabezpečení na chování příslušníků ozbrojených sil, tedy zjistit, zda jsou vojáci z povolání spokojeni se současnou úrovní sociálního zabezpečení, zda ji považují za dostatečnou či nepostačující, zda změna výše odbytného nebo procentní výměry výsluhového příspěvku by byla důvodem pro ukončení služebního poměru či naopak, nebo zda právě výše výsluhového příspěvku je jedním z důvodů pro jejich setrvání ve služebním poměru.

V resortu Ministerstva obrany je zaměstnáno téměř 32 000 osob. Z toho 23 700 vojáků z povolání a 8 081 civilních zaměstnanců. Organizační členění resortu Ministerstva obrany je následující:

- Ministerstvo obrany ČR, jakožto ústřední orgán státní správy zřízený zákonem č. 2 ze dne 8. ledna 1969 České národní rady o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České socialistické republiky⁷¹
- ozbrojené síly, které podle zákona č. 219/1999 Sb., o ozbrojených silách České republiky⁷² tvoří:
- Armáda České republiky,
- Vojenská kancelář prezidenta republiky,
- Hradní stráž,

⁷¹ Zákon č. 2 ze dne 8. ledna 1969 České národní rady o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České socialistické republiky. In: *Sbírka zákonů, Československá socialistická republika*. 1969, částka 1, s. 16-19. Dostupné z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=c&id=1539>

⁷² Zákon č. 219 ze dne 12. října 1999 o ozbrojených silách České republiky. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 1999, částka 76, s. 3693-3703. Dostupné z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=c&id=3293>

- Vojenské zpravodajství,
- Vojenská policie.

Za soubor byl vybrán organizační celek Ministerstva obrany – Sekce rozvoje druhů sil (dále je „SRDS“), ve kterém slouží vojáci a vojákyně v reprezentativním hodnostním složení a s reprezentativní délkou služby. Celkem v tomto organizačním celku slouží 62 vojáků a 8 vojákyně (viz. graf. č. 1). Do vzorku bylo zařazeno všech 70 osob, tedy 100 % respondentů.

4.2 Metoda výzkumu a časová organizace výzkumu

Aby bylo možné zjistit, jaký vliv má úroveň sociálního zabezpečení a jeho změny na schopnost ozbrojených sil České republiky udržet vojáky ve služebním poměru, bude provedeno dotazníkové šetření (viz. příloha A). Cílem bude zjistit **subjektivní** pocit vojáků, tedy jak jsou spokojeni se stávajícím sociálním zabezpečením a s benefity, které jim tento systém umožňuje. Konkrétně budou položeny otázky týkající se např. výsluhového příspěvku, odbytného a přídatku na bydlení (tyto benefity patří právě u vojáků z povolání mezi nejatraktivnější). Jak by zareagovali, kdyby došlo k úpravě těchto benefitů, a zda při snížení těchto benefitů by uvažovali o odchodu z armády.

Sběr dat dotazníkového šetření proběhl v období od 15. – 30. listopadu 2012. Respondenti byli seznámeni s účelem vyplnění tohoto dotazníku, tedy, že dotazník bude využit výhradně pro účely zpracování bakalářské práce a jeho vyplnění je dobrovolné. Dotazník obsahoval obecné otázky týkající se věku, vzdělání, délky služebního poměru, využití přídatku na bydlení a dále otázky týkající se sociálního zabezpečení s odpovědí určitě ano, spíše ano, určitě ne, spíše ne.

Pro účely splnění cíle práce byly stanoveny následující hypotézy:

Hypotéza č. 1: Vyšší úroveň sociálního zabezpečení v ozbrojených silách ČR je motivem pro vstup do služebního poměru vojáka z povolání.

Hypotéza č. 2: Vojáci z povolání nejsou spokojeni se současnou úrovní sociálního zabezpečení.

Hypotéza č. 3: Snížení výše odbytného nebo procentní výměry výsluhového příspěvku je důvodem pro ukončení služebního poměru.

Hypotéza č. 4: Snaha splnit nárok na výsluhový příspěvek je důvodem pro setrvání ve služebním poměru.

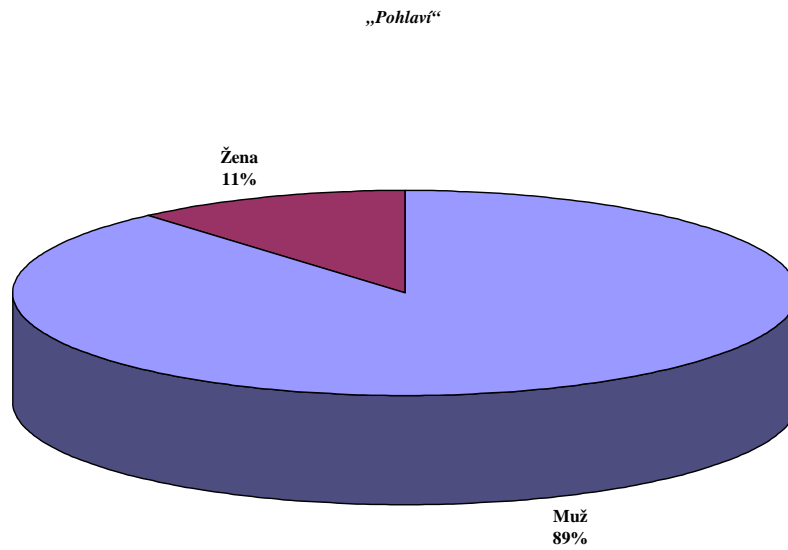
Hypotéza č. 5: Přídavek na bydlení není vojáky využíván primárně k úhradě výdajů spojených s bydlením.

4.3 Způsob vyhodnocení a výsledky dotazníkového šetření

Data, získaná formou dotazníkového šetření, byla zpracována **kvantitativní** metodou. Celkem bylo sesbíráno 70 dotazníků, tedy 100 % dotazníků předaných k vyplnění. Výsledná data byla zpracována v programu Microsoft excel 2003 a v souladu se studijní příručkou⁷³, a následně v procentech upravena do grafů. Byla doplněna o interpretační text.

⁷³ HROMKOVÁ, D. et al. *Jak vypracovat bakalářskou a diplomovou práci*. 4. přepracované a rozšířené vydání. Praha: Univerzita Jana Ámose Komenského, 2012. ISBN 978-80-7452-024-2.

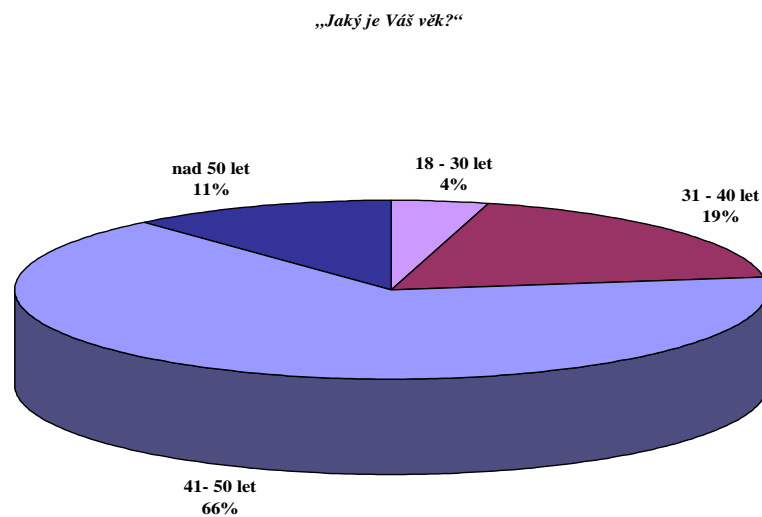
Graf 1: Pohlaví

Zdroj: autor práce (vlastní šetření)

V grafu č. 1 je vidět, že dotazník vyplnilo 70 vojáků z povolání, tedy 100% respondentů. Z toho 11% respondentů tvořily ženy a 89% respondentů byli muži.

Graf 2: Věk

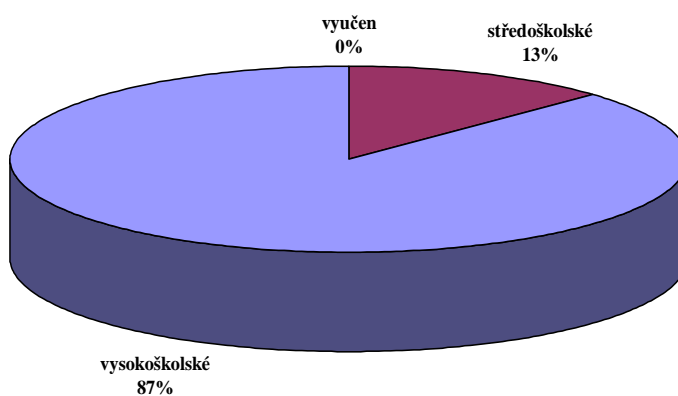

Zdroj: autor práce (vlastní šetření)

Otázka č. 2 byla zaměřena na věk respondentů. 4% respondentů uvedla, že jsou ve věkovém pásmu 18 – 30 let, 19% pak ve věku 31 – 40 let. Největší zastoupení mají respondenti ve věku 41 – 50 let. Jedná se o 66 % dotázaných. Zbýlých 11% respondentů uvedlo, že jejich věková kategorie je vyšší než 50 let (viz. graf 2).

Graf 3: Vzdělání

„Jaké je Vaše vzdělání?“

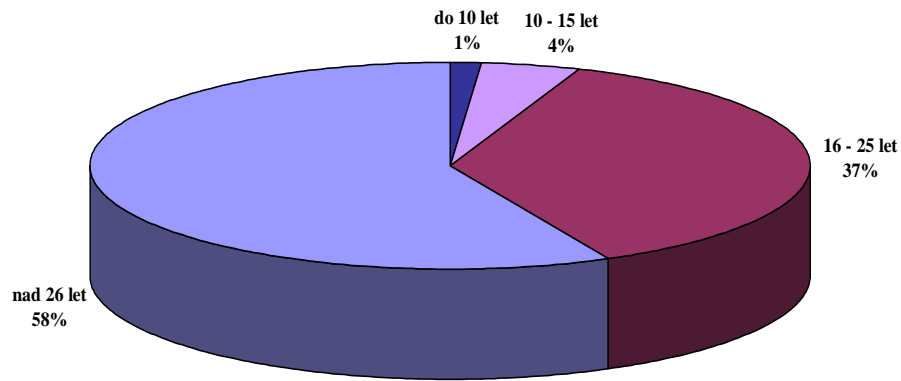

Zdroj: autor práce (vlastní šetření)

Otázka č. 3 byla zaměřena na ukončené vzdělání respondentů. 13% dotazových uvedlo, že mají ukončeno střeđoškolské vzdělání. Vyučen nebyl nikdo z oslovených. Většina z respondentů, tedy 87% uvedlo, že má ukončeno vysokoškolské vzdělání (viz. graf 3).

Graf 4: Délka služebního poměru v resortu ministerstva obrany

„Jak dlouho jste ve služebním poměru vojáka z povolání?“

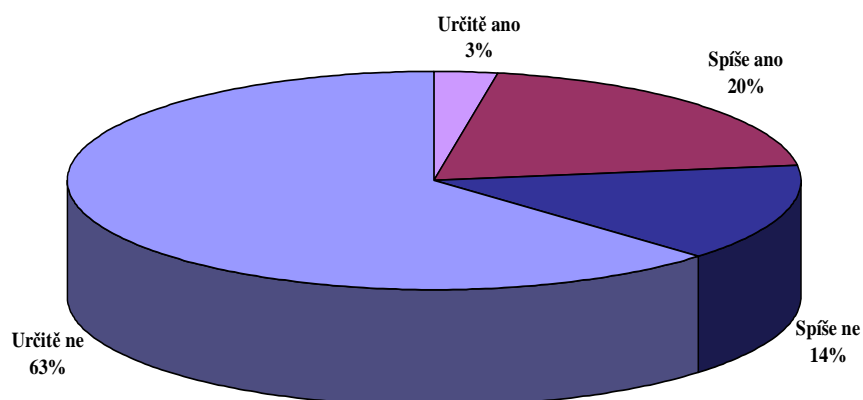

Zdroj: autor práce (vlastní šetření)

V otázce č. 4 se 58% respondentů vyjádřilo, že ve služebním poměru vojáka z povolání jsou již déle než 26 let, což odpovídá i věkové hranici (viz. graf č. 2), kde 66% respondentů je ve věkové kategorii od 41-50 let a 11% respondentů ve věku na 50 let. Méně než 10 let ve služebním poměru je pouze 1% respondentů, 3% odpovídají délce služby v kategorii od 10-15 let a 37% respondentů je ve služebním poměru 16-25 let (graf 4).

Graf 5: Názor na vstup vojáka z povolání do služebního poměru ve vztahu k vyšší úrovni sociálního zabezpečení oproti ostatním zaměstnancům

„Byla jedním z důvodů vstupu do služebního poměru vojáka vyšší úroveň soc. zabezpečení oproti ostatním civilním zaměstnancům?“

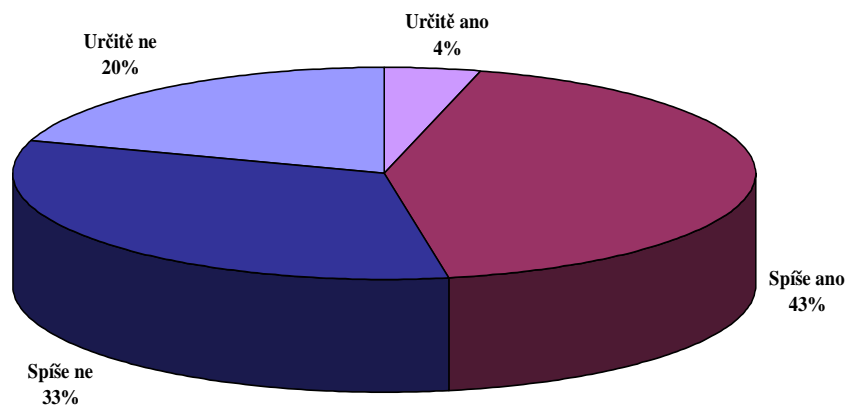

Zdroj: autor práce (vlastní šetření)

V otázce č. 5 měli vojáci (vojákyňe) možnosti 4 odpovědí – určitě ano, určitě ne, spíše ano, spíše ne odpovědět na otázku, zda byl jedním z důvodů vstupu do služebního poměru vyšší úroveň sociálního zabezpečení oproti ostatním civilním zaměstnancům. Určitě ano, spíše ano odpověděli respondenti ve 3% a 20%. 63% respondentů odpovědělo, určitě ne a k odpovědi spíše ne se přihlásilo 14% respondentů.

Graf 6: Názor na současnou úroveň sociálního zabezpečení

„Jste obecně spokojeni se současnou úrovní soc. zabezpečení vojáků z povolání?“

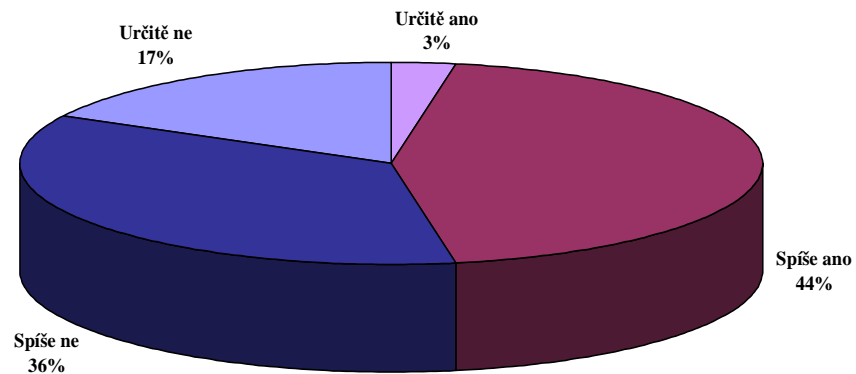

Zdroj: autor práce (vlastní šetření)

Na otázku č. 6 v názoru na současnou úroveň sociálního zabezpečení vojáků respondenti uvedli následující: celkem 53% respondentů uvedlo, že spíše nejsou, či určitě nejsou spokojeni se současným stavem a 47% respondentů je spíše nebo určitě spokojeno se současnou úrovní sociálního zabezpečení.

Graf 7: Názor na výši procentní výměry výluhového příspěvku

„Považujete výši procentní výměru výluhového příspěvku v současné době za dostatečnou?“

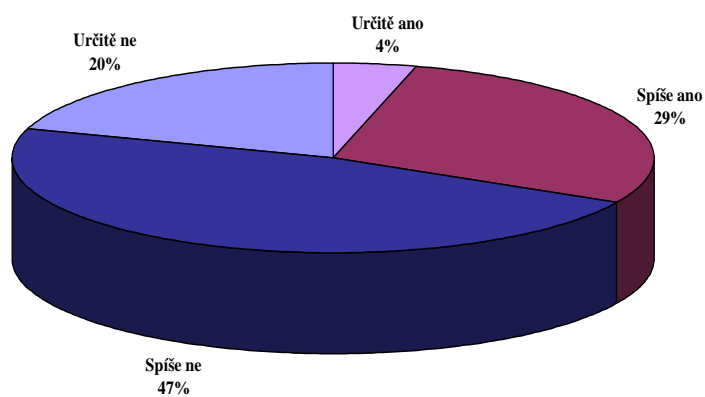

zdroj: autor práce (vlastní šetření)

V otázce č. 7 respondenti uvedli svůj názor na výši procentní výměry výluhového příspěvku. 47% respondentů považuje výši výluhového příspěvku za dostatečnou, z toho 3% odpovídá určitě ano, 44% spíše ano. 17% respondentů si nemyslí, že výše je dostatečná a 36% se domnívá, že spíše také není dostatečná (graf 7).

Graf 8: Názor na výši odbytného

„Považujete výši odbytného v současné době za dostatečnou?“

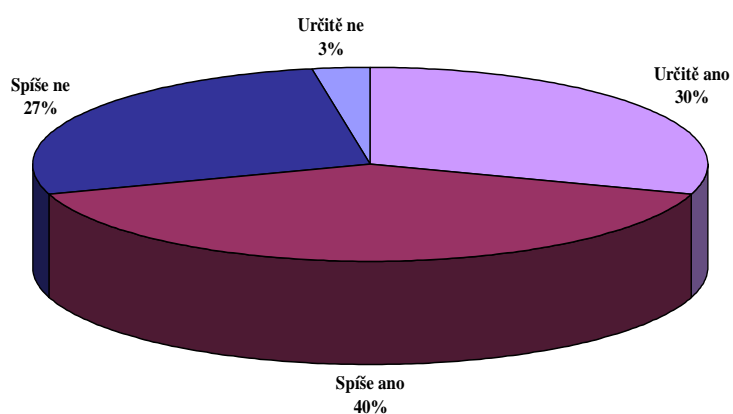

Zdroj: autor práce (vlastní šetření)

Z grafu č. 8 vyplývá, že 67% respondentů není spokojeno s výší odbytného. 47% uvedlo, že určitě ne a 20% uvedlo, že spíše ne. Naopak pouze 34% respondentů se domnívá, že výše odbytného je dostatečná (graf 8).

Graf 9: Názor na snížení výše odbytného nebo procentní výměry výsluhového příspěvku

„Bylo by snížení výše odbytného nebo procentní výměry výsluhového příspěvku jedním z důvodů ukončení služebního poměru?“

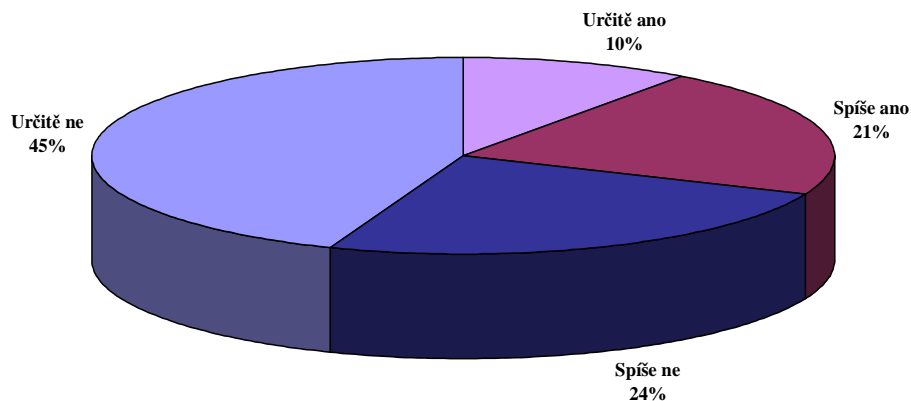

Zdroj: autor práce (vlastní šetření)

Na otázku č. 9, zda by bylo snížení výše odbytného nebo snížení procentní výměry výsluhového příspěvku jedním z důvodů pro ukončení služebního poměru, odpověděli respondenti kladně v 70% případech. 30% z nich uvedlo, že určitě ano a 40%, že spíše ano. 3% určitě ne a 27% pak spíše ne (graf 9).

Graf 10: Názor na prodloužení závazku ve vztahu k nároku na výsluhový příspěvek

„Je snaha o splnění nároku na výsluhový příspěvek důvodem Vaší ochoty prodloužit závazek?“

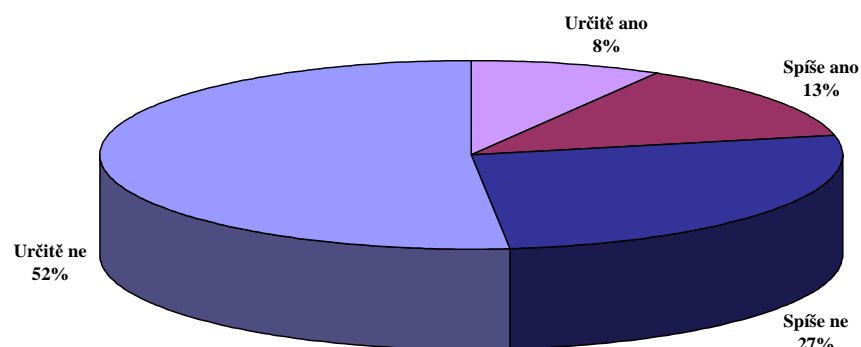
Zdroj: autor práce (vlastní šetření)

V otázce č. 10 autorka zjišťovala, zda snaha o splnění nároku na výsluhový příspěvek je důvodem prodloužit si závazek. V 69% procentech respondenti odpověděli záporně, a to konkrétně ve 45% určitě ne a ve 24% spíše ne. Kladná odpověď zazněla u 31% respondentů (graf 10).

V souvislosti s výsledky uvedené v grafu č. 10 autorka provedla ještě další porovnání, a to právě vůči odpracované délce doby služebního poměru (graf 4). Odpovědi na otázku rozdělila mezi respondenty, kteří jsou ve služebním poměru 16 - 25 let či více než 26 let (graf 11) a respondenty, kteří jsou ve služebním poměru 10 -15 let a méně než 10 let (graf 12). Z grafů vyplývá, že u vojáka, který odsloužil průměrně 20 let služby a výše a tím dosáhl již téměř maximální výše výsluhového příspěvku, není důvod a ochota si závazek prodloužit pouze ve vztahu ke splnění nároku na výsluhový příspěvek, a to téměř v 79% případů, jak vyplývá z grafu 11. Z grafu 12 vidíme, že vojáci, kteří nemají odslouženo více než 15 let, mají motivaci ve služebním poměru setrvat co nejdéle a mají tak snahu prodloužit si závazek právě z toho důvodu, aby dosáhli na splnění nároku na výsluhový příspěvek. Jednala se v tomto případě o 75% respondentů, kteří napsali v 50% určitě ano a ve 25% spíše ano.

Graf 11: Názor na prodloužení závazku ve vztahu k nároku na výsluhový příspěvek v kategorii 16 a více let

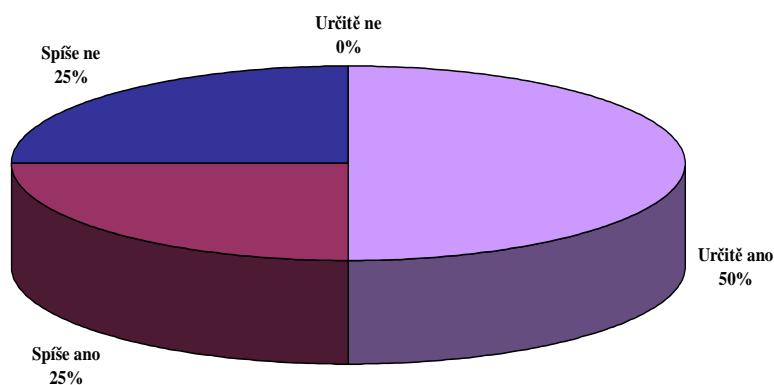
„Je snaha o splnění nároku na výsluhový příspěvek důvodem Vaší ochoty prodloužit závazek? V závislosti na odpracované délce služebního poměru - zastoupená kategorie od 16-25 let a nad 26 let.“

Zdroj: autor práce (vlastní šetření)

Graf 12: Názor na prodloužení závazku ve vztahu k nároku na výsluhový příspěvek v kategorii 15 let a méně

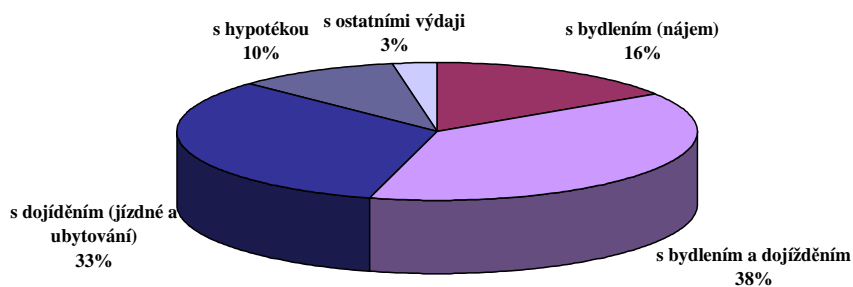
„Je snaha o splnění nároku na výsluhový příspěvek důvodem Vaší ochoty prodloužit závazek? V závislosti na odpracované délce služebního poměru - zastoupená kategorie od 10-15 let a méně než 10 let.“

Zdroj: autor práce (vlastní šetření)

Graf 13: Názor na využití přídatku na bydlení

„Přídatek na bydlení je využit vojáky z povolání k úhradě výdajů spojených:“

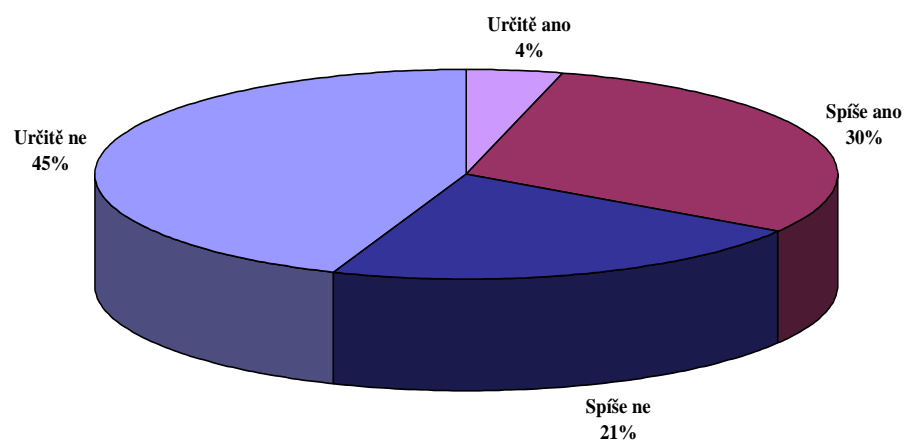

Zdroj: autor práce (vlastní šetření)

Respondenti v otázce č. 11 odpovídali, k čemu primárně využívají přídatek na bydlení. 16% z nich z této složky platu hradí bydlení – nájem, 38% pak dokáže z výše přídatku na bydlení hradit jak nájem, tak i náklady na denní dojíždění – jízdné. 10% respondentů uvedlo, že z této položky hradí hypotéku a 33% respondentů tento příspěvek využívá na dojíždění do zaměstnání – jízdné a úhradu spojenou s ubytováním na ubytovnách, případně v podnájmech. 3% respondentů uvedla, že přídatek na bydlení využívá k jiným účelům.

Graf 14: Názor na výši přídatku na bydlení

„Je současná výše přídatku na bydlení dostatečná k pokrytí Vašich výdajů spojených s bydlením?“

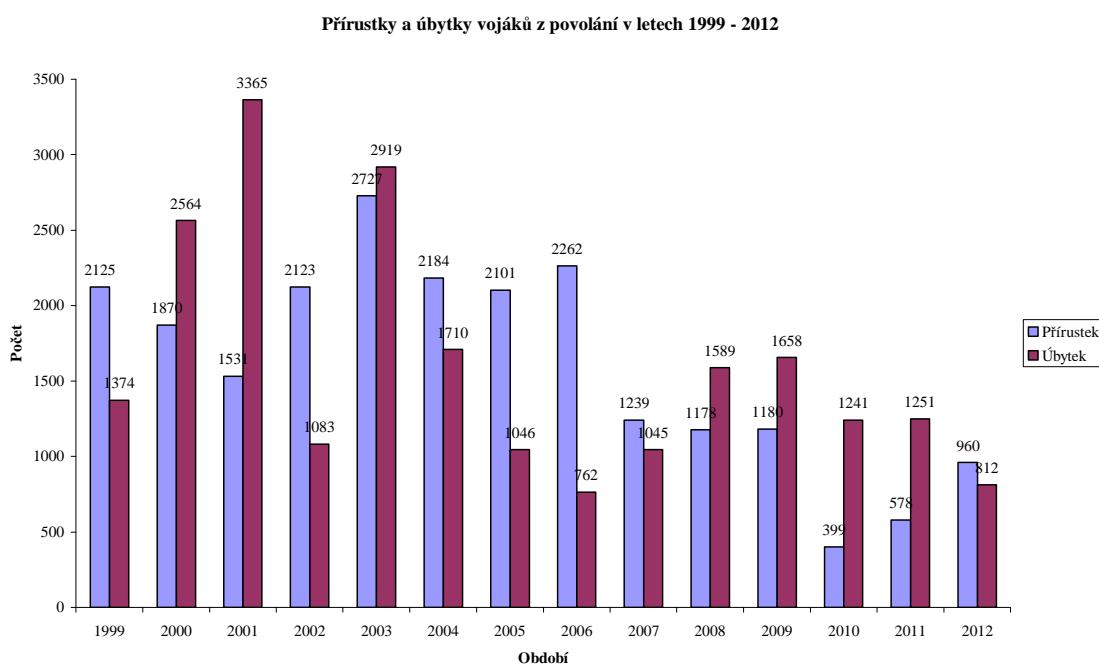
Zdroj: autor práce (vlastní šetření)

Na otázku č. 12, zda je současná výše přídatku na bydlení dostatečná k pokrytí výdajů spojených s bydlením, odpověď zněla ve 45% určitě ne, v 21% spíše ne. Pouhá 4% respondentů uvedla, že přídavek na bydlení je dostačující, tedy určitě ano a 30% pak uvedlo spíše ano (graf 14).

5 Statistika přírůstků a úbytků vojáků z povolání

V návaznosti na výzkum provedený v kapitole 4 poskytne tato kapitola přehled o počtu nově přijatých vojáků z povolání i o počtu vojáků z povolání, kteří svůj služební poměr ukončili. Statistika zobrazuje období od 1. ledna 1999 do 31. prosince 2012. Oproti výsledkům průzkumu, který ukazuje aktuální názor vybraného vzorku vojáků a vojákyně, statistika poskytne ucelený pohled za delší časové období 13 let a tedy ukáže trend, který bude možné v následující kapitole porovnat s vývojem sociálního zabezpečení vojáků v dotčeném období (viz. kapitola 3).

Graf 15: Časová osa počtu vojáků z povolání, kteří nově vstoupili do služebního poměru, a kteří svůj služební poměr vojáka ukončili

Zdroj: KOLEKTIV AUTORŮ. *Statistická ročenka 2001*. Ministerstvo obrany: Praha, 2002. ISBN neuvedeno.

KOLEKTIV AUTORŮ. *Statistická ročenka 2006*. Ministerstvo obrany: AVIS, Praha, 2007. ISBN neuvedeno.

KOLEKTIV AUTORŮ. *Statistická ročenka 2011*. Ministerstvo obrany: OKP MO KaMO, Praha, 2012. ISBN neuvedeno.

KOLEKTIV AUTORŮ. *Statistická ročenka 2012*. Ministerstvo obrany: OKP MO KaMO, Praha, 2013. ISBN neuvedeno.

Z grafu č. 15 vyplývá, že počet nově přijatých vojáků z povolání od roku 1999 do 2001 klesal. Od roku 2002 výrazně vzrostl a až do roku 2006 se držel nad úrovní 2000 nových vojáků ročně. Od roku 2007 docházelo k poklesu, nejmarkantnější jsou roky 2010 až 2011.

Naopak počet vojáků z povolání, kteří ukončili svůj služební poměr od roku 1999 do 2001 výrazně rostl, přičemž v roce 2001 ukončilo svůj služební poměr nejvíce vojáků z povolání ve sledovaném období. Zajímavý je pokles počtu vojáků z povolání, kteří odešli v roce 2002 a dále výrazný opětovný nárůst v roce 2003. Od roku 2004 do roku 2007 počet vojáků z povolání, kteří ukončili svůj služební poměr, dále klesá a je nižší, než počet vojáků, kteří do služebního poměru vstoupili. Naopak od roku 2008 do roku 2011 počet vojáků, kteří odešli, roste nebo je stabilní a současně je vyšší, než počet vojáků, kteří do služebního poměru vstoupili. Opačný trend se projevuje až v roce 2012.

6 Interpretace výsledků

Z grafu 5 jednoznačně vyplynulo, že pro 77 % respondentů, tedy pro převážnou většinu, **nebyla** vyšší úroveň sociálního zabezpečení v ozbrojených silách ČR motivem pro vstup do služebního poměru vojáka z povolání. Zde je ale namísto zdůraznit, že převážná většina respondentů vstupovala do služebního poměru vojáka z povolání v době, kdy byl účinný zákon č. 76/1959 Sb., o některých služebních poměrech vojáků, ve znění pozdějších předpisů (graf 4), tedy v době, kdy sociální zabezpečení bylo značně odlišné od současného stavu. **Hypotéza č. 1 tedy byla z hlediska numerického sice vyvrácena, avšak s ohledem na uvedenou souvislost je její vyvrácení zpochybněno.**

Hypotéza č. 2 byla potvrzena. Více než 53 % vojáků není subjektivně spokojeno se současnou úrovní sociálního zabezpečení (graf 6). Velice kontrastní je zde poměr vojáků, kteří jsou určitě spokojeni – pouhá 4 % a kteří jsou určitě nespokojeni – 20 %. Hypotézu potvrzují i grafy 7 a 8, podle kterých je výše procentní výměry výsluhového příspěvku dostatečná podle 47 % respondentů a výše odbytného podle pouhých 33 % respondentů.

Z grafu č. 9 **se potvrdila hypotéza č. 3** - Snížení výše odbytného nebo procentní výměry výsluhového příspěvku je důvodem pro ukončení služebního poměru. Téměř 70 % dotazovaných vojáků by v případě snížení úrovně sociálního zabezpečení ukončilo služební poměr vojáka z povolání.

Z grafu č. 10 vyplývá, že pro téměř 70% respondentů není splnění nároku na výsluhový příspěvek důvodem k setrvání ve služebním poměru vojáka z povolání. Zdá se tedy, že **hypotéza č. 4 byla vyvrácena.** Vzhledem k tomu, že nárok na výsluhový příspěvek vzniká až po 15ti letech služby (ve výši 5 %) a růst procentní výměry je nejzajímavější od šestnáctého do dvacátého roku (6,2 % každý rok) a naopak méně zajímavý či nezajímavý je v dalších letech (2,5 či 1 % v dalších letech), je nezbytné rozdělit respondenty podle délky doby jejich služby. Ve skupině s délkou služby 16 let a více téměř 80 % respondentů odpovědělo, že snaha o splnění nároku není důvodem k setrvání ve služebním poměru vojáka z povolání. Tato odpověď je irelevantní ve vztahu k otázce, protože všichni i v této skupině již nárok na výsluhový příspěvek

splňují. Naopak ve skupině s délkou služby do 15ti let 75 % respondentů uvedlo, že snaha o splnění nároku je důvodem k setrvání ve služebním poměru vojáka z povolání. Z tohoto pohledu lze tedy konstatovat, že **hypotéza č. 4 byla potvrzena.**

Hypotéza č. 5 byla potvrzena. Příklad na bydlení není vojáky využíván primárně k úhradě výdajů spojených s bydlením. Pouze 26 % vojáků využívá přídavek na bydlení na výdaje spojené s bydlením (16 % na nájemné a 10 % na splátky hypoték). Zbývající část využívá přídavek na bydlení na úhradu kombinace výdajů spojených s bydlením, dojížděním do místa výkonu služby či na ostatní výdaje.

Současně z grafu 14 vyplývá, že 66 % dotázaných považuje současnou výši přídavku na bydlení za nedostatečnou pro účely úhrady výdajů spojených s bydlením. To příliš nekorresponduje s grafem 13 (viz předchozí odstavec). Lze to však vztáhnout ke skutečnosti, že od 1. ledna 2012 bylo zrušeno osvobození přídavku na bydlení od daně z příjmů. Zatímco v roce 2011 činila čistá výše přídavku na bydlení 10 100 Kč, od roku 2012 činí čistá výše přídavku na bydlení cca 6 900 Kč. Je proto přirozené, že při meziročním poklesu výše přídavku na bydlení o téměř jednu třetinu pokládají respondenti jeho výši za nedostatečnou.

Z kapitoly č. 5, která je věnována statistice nově přijatých vojáků do služebního poměru a současně statistice vojáků, kteří svůj služební poměr ukončili, vyplynulo následující:

Počet vojáků, kteří nově vstupovali do služebního poměru

- relativně vysoký počet vojáků, kteří nově vstoupili do služebního poměru, byl v roce 1999, tedy v době, kdy nabyt účinnosti zákon č. 221/1999 Sb., který snížil počet let doby služby pro nárok na výsluhový příspěvek z 20 na 15 let,
- v roce 2000 až 2001 tento počet klesal, což lze vztáhnout jednak k profesionalizaci Armády České republiky, o které se v té době začalo diskutovat ve společnosti, ale také k očekávané novele zákona č. 221/1999 Sb. (viz strany č. 41 této práce),
- v letech 2002 až 2006 opět výrazně vzrostla úspěšnost Ministerstva obrany ČR získat na trhu práce nové vojáky, kteří byli ochotni vstoupit do služebního poměru. Počet nově přijatých vojáků v tomto období osciloval okolo počtu 2 100 nově přijatých vojáků ročně,

- od roku 2007, v souvislosti s nástupem pravicové vlády, začala být veřejně diskutována odůvodněnost zvláštního systému sociálního zabezpečení vojáků (např. výše přídatku na bydlení či výsluhových náležitostí) a zájem občanů o vstup do služebního poměru vojáka z povolání klesal téměř až na polovinu oproti předchozímu období,
- v roce 2010, v souvislosti s nástupem celosvětové krize a snahou vlády ČR o stabilizaci veřejných financí a snížení tempa růstu dluhu veřejných financí, byl počet nově vojáků přijatých do služebního poměru na historickém minimu (399 osob). Tento rok však nelze interpretovat jako statisticky významný z hlediska cíle této práce, tedy z hlediska zájmu vojáků o vstup do služebního poměru, neboť v tomto roce Armáda České republiky omezovala nábor nových vojáků z důvodu nestability výše rozpočtu Kapitoly Ministerstva obrany ČR, a tedy nejistoty, kolik vojáků je možné nově přijmout,
- v roce 2011 počet nově přijatých vojáků oproti roku 2010 mírně vzrostl, což lze interpretovat i doznívající nejistotou (viz předchozí odrážka),
- v roce 2012 je zřejmý významný nárůst zájmu o službu vojáka z povolání (téměř dvojnásobek oproti předcházejícímu roku). Tento nárůst lze přiřknout dodržení slibu Ministerstva obrany ČR o „kompenzaci“ zdanění přídatku na bydlení všem vojákům z povolání.

Počet vojáků, kteří ukončili služební poměr vojáka z povolání

- nejvyšší počet vojáků, kteří ukončili služební poměr vojáka z povolání je zřejmý v roce 2001 (3 365 vojáků). To koresponduje s účinností zákona č. 221/1999 Sb., který zavedl vyšší procentní výměru výsluhového příspěvku oproti předcházející právní úpravě (zákon č. 76/1959 Sb., o některých služebních poměrech vojáků, ve znění pozdějších předpisů) a který současně vojákům umožnil ukončit služební poměr až po dvou letech ode dne účinnosti, tj. ke dni 1. prosince 2001. Drtivá většina vojáků, kteří měli odslouženo více než 20 let, proto ukončila služební poměr,

- v roce 2002 je radikální pokles vojáků, kteří ukončili služební poměr. To lze interpretovat ve vztahu k nabytí očekávané novely zákona č. 221/1999 Sb. (viz strany č. 41 této práce),
- v roce 2003 došlo opět k nárůstu počtu vojáků, kteří ukončili služební poměr vojáka z povolání. Spíše než ve vztahu ke změnám v sociálním zabezpečení lze tento trend interpretovat k připravované reformě a profesionalizaci Armády České republiky. Tomu odpovídá i následný pokles v letech 2004 až 2006,
- roky 2008 a 2009 byly, obdobně jako v případě vojáků přijímaných nově do služebního poměru, ovlivněny snahou vlády ČR o stabilizaci veřejných financí a snížení tempa růstu dluhu veřejných financí, a tedy snižováním výdajů rozpočtu Kapitoly Ministerstva obrany ČR, proto bylo nutné výrazně propouštět,
- roky 2010 a 2011 byly ovlivněny především nástupem nové vlády a vyhlášenou informací o připravovaném zdanění výsluhových náležitostí a přídavku na bydlení. Oproti rokům 2008 a 2009 není počet vojáků, kteří ukončili služební poměr důsledkem nutnosti Ministerstva obrany ČR propouštět, ale důsledkem zdanění výsluhových náležitostí a přídavku na bydlení,
- rok 2012 byl ovlivněn dodrženým slibem Ministerstva obrany ČR o „kompenzaci“ zdanění přídavku na bydlení všem vojákům z povolání, kdy vojáci, kteří neukončili služební poměr v roce 2011, se v průběhu roku 2012 přesvědčili, že Ministerstvo obrany ČR opravdu kompenzaci provádí a bude ji realizovat v roce 2013.

Z výše uvedeného mimo jiné vyplývá, že existence sociálních nadstandardů pro vojáky z povolání se vlivem času v jejich vnímání přetvořila v samozřejmost, ve standardní elementy. To nejen potvrzují výsledky dotazníkového šetření (viz např. potvrzení hypotézy č. 2 – nespokojenost se současným stavem sociálního zabezpečení vojáků z povolání), ale i větší sebeuvědomění vojáků z povolání na sociálních sítích.⁷⁴

⁷⁴ Např. *Výsluha versus právní stát*. [online]. 9. 12. 2012 [cit. 2013-01-12]. Dostupné z: <http://www.facebook.com/groups/vyslaha/doc/291820437498944/>

ZÁVĚR

Tato práce měla popsat vývoj sociálního zabezpečení příslušníků ozbrojených sil a provést analýzu vlivu změn sociálního zabezpečení na jejich chování.

První kapitola byla proto věnována důvodům, které vedly ke vzniku zvláštního systému sociálního zabezpečení pro tuto kategorii zaměstnanců státu. Podstatou je nutnost kompenzace omezení některých základních lidských práv a svobod.

Ve druhé kapitole byl proveden historický exkurs do vývoje sociálního zabezpečení vojáků z povolání. Z něj vyplynulo, že zvláštní systém sociálního zabezpečení byl zaveden již císařem Františkem Josefem a v určitých modifikacích přetrvává doposud.

Třetí kapitola byla záměrně věnována právní úpravě zvláštního systému sociálního zabezpečení vojáků z povolání po vstupu České republiky do Severoatlantické aliance. Z kapitoly vyplynulo, že Česká republika zavedla moderní, a svým způsobem velmi štědrý, systém sociálního zabezpečení pro vojáky, na druhou stranu docházelo k následným modifikacím v neprospěch vojáků (např. zdanění výsluhových náležitostí).

V návaznosti na třetí kapitolu byl v kapitole čtyři proveden průzkum mezi vojáky, jehož cílem bylo zjistit, jak oni sami vnímají změny v systému sociálního zabezpečení, které probíhaly v posledních letech. Aby mohl být naplněn cíl práce a nebyl postaven pouze na subjektivních pocitech určitého vzorku vojáků, byla v kapitole pět vyhodnocena i statistika počtu nově přijatých vojáků do služebního poměru i počtu vojáků, kteří svůj služební poměr ukončili za posledních 13 let.

Z výsledků průzkumu i z vyhodnocení statistiky vyplynulo, že úroveň sociálního zabezpečení má velmi silný vliv na ochotu vojáků vstoupit do služebního poměru, případně v něm setrvat. To potvrzuje i skutečnost, že po zavedení přídatku na bydlení v roce 2002 výrazně vzrostla schopnost státu získat na trhu práce nové vojáky, a to až do roku 2007, kdy začala být veřejně diskutována otázka odůvodněnosti zvláštního systému sociálního zabezpečení vojáků. Rovněž to potvrzuje i fakt, že téměř 70 % dotazovaných vojáků uvedlo, že by v případě snížení úrovně sociálního zabezpečení ukončilo svůj služební poměr. To dokládá i počet vojáků, kteří svůj služební poměr

fakticky ukončili v letech 2010 a 2011, tedy po rozhodnutí o zdanění přídatku na bydlení a výsluhových náležitostí.

Práce mimo jiné poukázala na souvztažnost omezení lidských práv vojáků z povolání a poskytování nadstandardních státních sociálních benefitů pro tuto kategorii veřejných zaměstnanců. Z podstaty věci však vyplývá, že omezení či případná derogace lidských práv musí být kompenzována. Nicméně kompenzace musí být natolik atraktivní, aby adresáti omezení těchto práv byli s to vnímat toto své omezení přirozeně.

Dle názoru autorky chce-li tato společnost mít demokratické a spolehlivé ozbrojené síly, které budou plnit své obranné úkoly, a to nejen v národním, ale i mezinárodním kontextu, musí garantovat určitou úroveň státních sociálních benefitů pro vojáky z povolání. Stát by tedy měl zajistit nejen komplexní rozvoj ozbrojených sil, ale i dlouhodobě nezbytnou názorovou stabilitu, stejně tak jako věčné, časové a zákonné limity.

Stát by také měl vysvětlovat tato omezení nejen vůči zbytku společnosti, ale i vůči vojákům z povolání. Současně by měl pečlivě vážit změny, které chce provést. V opačném případě riskuje, že v důsledku rychlých a neuvážených změn nebude schopen dostát svému úkolu zajistit obranu státu, neboť ozbrojené síly budou personálně vyprázdněné.

Bylo by zajímavé provést v této oblasti rozsáhlejší průzkum, a to nejen mezi současnými vojáků, ale i mezi vojáky bývalými (proč se rozhodli svůj služební poměr ukončit) a dále mezi občanskou veřejností (zda a za jakých podmínek by byli občané ochotni vstoupit do služebního poměru). To by mohlo tématem jiné, rozsáhlejší práce.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Seznam použitých českých zdrojů

ČERVINKA, T. *Zdravotní pojištění zaměstnavatelů, zaměstnanců a OSVČ s komentářem a příklady 2012*. 4. aktualizované vydání. Olomouc: ANAG, 2012. ISBN 978-80-7263-731-7.

Daňové předpisy aktuálně. Praha: nakladatelství VERLAG DASHOFER, 2012. ISBN 978-80-86897-51-6.

DOBROVSKÝ, L. a kol. *Bílá kniha o obraně*. 1. vydání. Praha: Ministerstvo obrany – OKP, 2011. ISBN 978-80-7278-564-3.

ENGLISH, K. *Sociální politika*. Praha: nakladatelství F.Topič, Praha, Edice: Duch a svět č. 20, 1916.

HROMKOVÁ, D. et al. *Jak vypracovat bakalářskou a diplomovou práci*. 4. přepracované a rozšířené vydání. Praha: Univerzita Jana Ámose Komenského, 2012. ISBN 978-80-7452-024-2.

KREBS, V. a kol. *Sociální politika*. Třetí přepracované vydání. Praha: ASPI, a. s., 2005. ISBN 80-7357-050-5.

MARTANČÍK, R., MELICHAR, M. *Důchodové zabezpečení vojáků z povolání*. Praha: Naše vojsko, 1988.

PAVLÍČEK, V., HŘEBEJK, J., KNAPP, V., KOSTEČKA, J. *Ústava a ústavní řád České republiky. 2. díl: Práva a svobody*. 1. vydání. Praha: Linde, 1996. ISBN 80-7201-000-X.

PŘIB, J., VOŘÍŠEK, V. *Důchodové předpisy s komentářem*. 6. aktualizované vydání. Olomouc: ANAG, 2010. ISBN 978-80-7263-585-6.

TOMEK, P., DLUHOŠ, J., HEMZA, S. *Služební poměr vojáků z povolání*. Olomouc: ANAG, 2003. ISBN 80-7263-185-3.

TRÖSTER, P. a kol. *Právo sociálního zabezpečení*. 4. doplněné a přepracované vydání. Praha: C.H.Beck, 2008. ISBN 978-80-7400-032-4.

ŽENÍŠKOVÁ, M. *Pojistné na sociální zabezpečení zaměstnavatelů, zaměstnanců, OSVČ a dobrovolně důchodově pojištěných s komentářem a příklady k 1. 1. 2012*. 4. aktualizované vydání. Olomouc: ANAG, 2012. ISBN 978-80-7263-735-5.

Seznam použitých zahraničních zdrojů

BOGAERT, H. a kol. *2009 Ageing Report: Economic and budgetary projections for the EU-27 Member States (2008-2060)*. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities, 2009. ISBN 978-92-79-11363-9.

Seznam použitých internetových zdrojů

Biografías y Vidas. [online]. [cit. 2012-10-01]. Dostupné z: <http://www.biografiasyvidas.com/biografia/b/bolivar.htm>

Discurso de Simón Bolívar ante el Congreso de Angostura. [online]. 21.6.2010 [cit. 2012-09-29] Dostupné z: http://es.wikisource.org/wiki/Discurso_de_Simón_Bolívar_ante_el_Congreso_de_Angostura

International Labour Organization: *C102 - Social Security (Minimum Standards) Convention, 1952 (No. 102) Convention concerning Minimum Standards of Social Security*. [online]. [citováno 2012-10-02]. Dostupné z: http://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=1000:12100:0::NO::P12100_INSTRUMENT_ID:312247

Policy Social Protection & Social Inclusion. Policy Framework. [online]. [cit. 2012-10-01]. Dostupné z <<http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=753&langId=en>>

Program RKS(b). [online]. [cit. 2012-10-01]. Dostupné z:
<http://www.agitclub.ru/center/comm/rkpb/1919progr.htm>

Social Security Online: *The Social Security Act (Act of August 14, 1935)*. [online]. [cit. 2012-10-02]. Dostupné z: <http://www.socialsecurity.gov/history/35actinx.html>

ŠETEK Jaroslav. *Zabezpečení příslušníků silových resortů ve vybraných členských státech NATO a EU*. Praha: Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, 2006. Dostupné z: http://praha.vupsv.cz/Fulltext/vz_197.pdf

Výsluha versus právní stát. [online]. 9. 12. 2012 [cit. 2013-01-12]. Dostupné z: <http://www.facebook.com/groups/vyslucha/doc/291820437498944/>

Seznam ostatních zdrojů

Dekret Presidenta republiky č. 53 ze dne 31. srpna 1945 o odčinění křivd československým veřejným zaměstnancům. In: *Sbírka zákonů*. 1945, částka 25, s. 88-92.

KOLEKTIV AUTORŮ. *Statistická ročenka 2001*. Ministerstvo obrany: Praha, 2002. ISBN nevedeno.

KOLEKTIV AUTORŮ. *Statistická ročenka 2006*. Ministerstvo obrany: AVIS, Praha, 2007. ISBN nevedeno.

KOLEKTIV AUTORŮ. *Statistická ročenka 2011*. Ministerstvo obrany: OKP MO KaMO, Praha, 2012. ISBN nevedeno.

KOLEKTIV AUTORŮ. *Statistická ročenka 2012*. Ministerstvo obrany: OKP MO KaMO, Praha, 2013. ISBN nevedeno.

RMO č. 5/2006 Věstníku *Spolupráce s profesními sdruženími v působnosti Ministerstva obrany*. Blíže viz *Pravidla spolupráce MO s občanskými sdruženími*. [online]. 2011 [cit. 2012-10-02]. Dostupné z: http://www.veterani.army.cz/htm/10_1.html

Sdělení Federálního ministerstva zahraničních věcí č. 461 ze dne 11. ledna 1991 o sjednání Úmluvy o minimální normě sociálního zabezpečení. In: *Sbírka zákonů České a Slovenské federativní republiky*. 1991, částka 89, s. 2178-2191. Dostupné z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=c&id=2501>

Usnesení předsednictva České národní rady č. 2 ze dne 16. prosince 1992 o vyhlášení LISTINY ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD jako součástí ústavního pořádku České republiky. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 1993, částka 1, s. 17-23. Dostupné z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=c&id=5989>

Vyhláška ministra zahraničních věcí č. 215 ze dne 11. srpna 1949 o Úmluvě o sociální bezpečnosti s Dodatkovou dohodou, Zvláštním a Závěrečným protokolem mezi republikou Československou a republikou Francouzskou, podepsané v Paříži dne 12. října 1948. In: *Sbírka zákonů republiky Československé*. 1949, částka 66, s. 628. Dostupné z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=c&id=456>

Vyhláška ministra zahraničních věcí č. 68 ze dne 29. května 1970 o smluvních dokumentech k Všeobecné úmluvě o sociální bezpečnosti mezi Československem a Francií ze dne 12. října 1948. In: *Sbírka zákonů, Československá socialistická republika*. 1970, částka č. 21, s. 328-334. Dostupné z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=c&id=1612>

Zákon č. 158 ze dne 27. prosince 1875 jenž se týče vojenského opatření c.k. vojska, c. k. válečného vojska a c. k. obrany zemské. In: *Říšská sbírka, Zákoník říšský pro království a země v radě říšské zastoupené*. 1875, částka XLIX, s. 355-390. Dostupné z: <http://is.muni.cz/do/1499/el/estud/praf/ps09/dlibrary/web/rs.html>

Zákon č. 199 ze dne 15. dubna 1919 o organizaci péče o válečné poškozence. In: *Sbírka zákonů a nařízení státu československého*. 1919, částka 40, s. 268.

Zákon č. 142 ze dne 16. března 1920 o požitcích válečných poškozenců. In: *Sbírka zákonů a nařízení státu československého*. 1920, částka 31, s. 323-327.

Zákon č. 76 ze dne 16. března 1922 o vojenských požitcích zaopatřovacích. In: *Sbírka zákonů a nařízení státu československého*. 1922, částka 24, s. 236-254.

Zákon č. 255 ze dne 19. prosince 1946 o příslušnících československé armády v zahraničí a o některých jiných účastnících národního boje za osvobození. In: *Sbírka zákonů a nařízení republiky Československé*. 1946, částka 107, s. 1677-1685. Dostupné z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=c&id=174>

Zákon č. 99 ze dne 15. dubna 1948 o národním pojištění. In: *Sbírka zákonů a nařízení republiky Československé*. 1948, částka 41, s. 855-918. Dostupné z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=c&id=321>

Zákon č. 281 ze dne 19. prosince 1949 kterým se mění předpisy o překládání veřejných zaměstnanců do výslužby. In: *Sbírka zákonů republiky Československé*. 1949, částka 89, s. 793-794. Dostupné z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=c&id=479>

Zákon č. 55 ze dne 30. listopadu 1956 o sociálním zabezpečení. In: *Sbírka zákonů republiky Československé*. 1957, částka 30, s. 139-162. Dostupné z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=c&id=827>

Zákon č. 33 ze dne 4. července 1957 o sociálním zaopatření příslušníků ozbrojených sil. In: *Sbírka zákonů republiky Československé*. 1957, částka 18, s. 175-181. Dostupné z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=c&id=854>

Zákon č. 18 ze dne 26. března 1959 o některých změnách v sociálním zaopatření příslušníků ozbrojených sil. In: *Sbírka zákonů Republiky československé*. 1959, částka 9, s. 67-69. Dostupné z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=c&id=921>

Zákon č. 76 ze dne 18. prosince 1959 o některých služebních poměrech vojáků. In: *Sbírka zákonů Republiky československé*. 1959, částka 36, s. 313-319. Dostupné z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=c&id=948>

Zákon č. 101 ze dne 4. června 1964 o sociálním zabezpečení. In: *Sbírka zákonů Československé socialistické republiky*. 1964, částka 44, s. 553-585. Dostupné z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=c&id=1282>

Zákon č. 82 ze dne 25. června 1968 o soudní rehabilitaci. In: *Sbírka zákonů Československé socialistické republiky*. 1968, částka 26, s. 230-236. Dostupné z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=c&id=1513>

Zákon č. 161 ze dne 19. prosince 1968 o zvláštním přídatku k dávkám, o změnách v důchodovém zabezpečení účastníků odboje a o některých dalších změnách v sociálním zabezpečení. In: *Sbírka zákonů Československé socialistické republiky*. 1968, částka 46, s. 439-448. Dostupné z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=c&id=1533>

Zákon č. 2 ze dne 8. ledna 1969 České národní rady o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České socialistické republiky. In: *Sbírka zákonů, Československá socialistická republika*. 1969, částka 1, s. 16-19. Dostupné z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=c&id=1539>

Zákon č. 121 ze dne 12. listopadu 1975 o sociálním zabezpečení. In: *Sbírka zákonů, Československá socialistická republika*. 1975, částka 28, s. 627-671. Dostupné z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=c&id=1810>

Zákon č. 100 ze dne 16. června 1988 o sociálním zabezpečení. In: : *Sbírka zákonů, Československá socialistická republika*. 1988, částka 21, s. 581-622. Dostupné z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=c&id=2241>

Zákon č. 235 ze dne 28. dubna 1992 o zrušení pracovních kategorií a o některých dalších změnách v sociálním zabezpečení. In: *Sbírka zákonů České a slovenské federativní republiky*. 1992, částka 49, s. 1251-1255. Dostupné z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=c&id=2572>

Zákon č. 155 ze dne 30. června 1995 o důchodovém pojištění. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 1995, částka 41, s. 1986-2010. Dostupné z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=c&id=2852>

Zákon č. 219 ze dne 12. října 1999 o ozbrojených silách České republiky. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 1999, částka 76, s. 3693-3703. Dostupné z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=c&id=3293>

Zákon č. 220 ze dne 12. října 1999 o ozbrojených silách České republiky. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 1999, částka 76, s. 3704-3721. Dostupné z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=c&id=3293>

Zákon č. 221 ze dne 12. října 1999 o vojácích z povolání. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 1999, částka 76, s. 3722-3754. Dostupné z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=c&id=3293>

SEZNAM OBRÁZKŮ, GRAFŮ A TABULEK

Seznam obrázků

Obrázek 1: Simón Bolívar	10
--------------------------------	----

Seznam grafů

Graf 1: Pohlaví.....	46
Graf 2: Věk	46
Graf 3: Vzdělání.....	47
Graf 4: Délka služebního poměru v resortu ministerstva obrany	48
Graf 5: Názor na vstup vojáka z povolání do služebního poměru ve vztahu k vyšší úrovni sociálního zabezpečení oproti ostatním zaměstnancům.....	49
Graf 6: Názor na současnou úroveň sociálního zabezpečení.....	50
Graf 7: Názor na výši procentní výměry výluhového příspěvku.....	51
Graf 8: Názor na výši odbytného	52
Graf 9: Názor na snížení výše odbytného nebo procentní výměru výluhového příspěvku.....	53
Graf 10: Názor na prodloužení závazku ve vztahu k nároku na výsluhový příspěvek	54
Graf 11: Názor na prodloužení závazku ve vztahu k nároku na výsluhový příspěvek v kategorii 16 a více let	55
Graf 12: Názor na prodloužení závazku ve vztahu k nároku na výsluhový příspěvek v kategorii 15 let a méně	55
Graf 13: Názor na využití přídavku na bydlení	56
Graf 14: Názor na výši přídavku na bydlení.....	57
Graf 15: Časová osa počtu vojáků z povolání, kteří nově vstoupili do služebního poměru, a kteří svůj služební poměr vojáka ukončili	58

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha A - Dotazník	I
Příloha B – Přehled nároků na výsluhové náležitosti.....	III
Příloha C – Výše výsluhového příspěvku při ukončení služebního poměru	V
Příloha D – Výše odbytného při ukončení služebního poměru	VI
Příloha E – Výše odchodného při ukončení služebního poměru.....	VII

PŘÍLOHY

Příloha A – Dotazník

Sociální zabezpečení příslušníků ozbrojených sil České republiky

Jste	muž	
	žena	
Jaký je Váš věk?	18-30 let	
	31-40 let	
	41-50 let	
	Více než 50 let	
Jaké je Vaše vzdělání?	vyučen (a)	
	středoškolské vzdělání s maturitou	
	vysokoškolské vzdělání	
Jak dlouho jste ve služebním poměru vojáka z povolání?	méně než 10 let	
	10-15 let	
	16-25 let	
	26 let a více	
Byla jedním z důvodů vstupu do služebního poměru vojáka z povolání vyšší úroveň sociálního zabezpečení oproti ostatním civilním zaměstnancům?	určitě ano	
	spíše ano	
	určitě ne	
	spíše ne	
Jste obecně spokojeni se současnou úrovní sociálního zabezpečení vojáků z povolání?	určitě ano	
	spíše ano	
	určitě ne	
	spíše ne	
Považujete výši procentní výměry výsluhového příspěvku v současné době za dostatečnou?	určitě ano	
	spíše ano	
	určitě ne	
	spíše ne	
Považujete výši odbytného v současné době za dostatečnou?	určitě ano	
	spíše ano	
	určitě ne	
	spíše ne	

Bylo by snížení výše odbytného nebo procentní výměry výsluhového příspěvku jedním z důvodů pro ukončení služebního poměru?	určitě ano	
	spíše ano	
	určitě ne	
	spíše ne	

Je snaha o splnění nároku na výsluhový příspěvek důvodem Vaší ochoty prodloužit závazek?	určitě ano	
	spíše ano	
	určitě ne	
	spíše ne	

Využíváte přídavek na bydlení k úhradě výdajů spojených	s bydlením (nájem)	
	s dojížděním (jízdné+ubytování)	
	s hypotékou na bydlení	
	s ostatním	

Je současná výše přídatku na bydlení dostatečná k pokrytí Vašich výdajů spojených s bydlením?	určitě ano	
	spíše ano	
	určitě ne	
	spíše ne	

Děkuji Vám za vyplnění dotazníku. Dotazník bude použit výhradně pro účely zpracování bakalářské práce.

Zdroj: autor práce (vlastní šetření)

Příloha B – Přehled nároků na výsluhové náležitosti

§ 19 odst. 1 – propuštění ze služebního poměru – voják musí být propuštěn ze služebního poměru, pokud		výsluhový příspěvek	odchodné	odbytné
a)	dosáhl důchodového věku stanoveného pro muže podle zvláštního právního předpisu	ano	ano	ano
b)	splnil podmínky nároku na starobní důchod podle zvláštního právního předpisu, přičemž dosáhl důchodového věku stanoveného pro muže podle zvláštního právního předpisu	ano	ano	ano
c)	přestal být ze zdravotních důvodů způsobilý vykonávat službu v dosavadním služebním zařazení, s výjimkou zdravotních důvodů souvisejících s těhotenstvím, nebo podle zvláštního právního předpisu není způsobilý pro další výkon služby v dosavadním služebním zařazení a není pro něho jiné služební zařazení	ano	ano	ano
d)	se přestal připravovat k výkonu služby studiem a není pro něho jiné služební zařazení	ne	ne	ne
e)	není pro něho v důsledku organizačních změn jiné služební zařazení (doba do ukončení závazku – DOPOČET 1/2)	ano	ano	ano
f)	byl pravomocně odsouzen pro úmyslný trestný čin k nepodmíněnému trestu odnětí svobody	ne	ne	ne
g)	byl pravomocně odsouzen pro trestný čin a jeho setrvání ve služebním poměru by ohrozilo vážnost ozbrojených sil	ano	ano	ano
h)	podle závěrů služebního hodnocení není způsobilý pro další výkon služby	ano	ano	ano
i)	se stal členem politické strany, politického hnutí nebo odborové organizace	ano	ano	ano
j)	vykonává výdělečnou činnost bez souhlasu služebního orgánu nebo činnost odpovědného zástupce podle zvláštních právních předpisů, je členem statutárních nebo kontrolních orgánů právnických osob, které provozují podnikatelskou činnost, s výjimkou členství ve statutárních nebo kontrolních orgánech nestavebních bytových družstev zřízených ke správě bytové fondu, a právnických osob a organizačních složek státu, jejichž zřizovatelem nebo zakladatelem je ministerstvo nebo jiný správní úřad	ano	ano	ano
k)	podal žádost o propuštění ze služebního poměru	ano 1/2	ano	ano 1/2

			1/2	
l)	pominuly důvody přerušení služebního poměru podle § 11 a voják ve služebním poměru nepokračuje podle § 12 odst. 2	ano	ano	ano
m)	podporuje, propaguje nebo sympatizuje s hnutím, které prokazatelně směřuje k potlačování práv a svobod člověka nebo hlásá národnostní, náboženskou anebo rasovou zášť nebo zášť vůči jiné skupině osob	ne	ne	ne

§ 18 – zánik služebního poměru – služební poměr vojáka zaniká		výsluhový příspěvek	odchodné	Odbytné
a)	uplynutím stanovené doby	ano	ano	ano
b)	propuštěním	podle důvodu propuštění		
c)	odnětím hodnosti	ne	ne	ne
d)	na základě rozhodnutí soudu o ztrátě vojenské hodnosti	ne	ne	ne
e)	úmrťm vojáka	náleží úmrtné pozůstalým		
f)	prohlášením vojáka za mrtvého	náleží úmrtné pozůstalým		
g)	pozbytím státního občanství České republiky	ne	ne	ne
h)	ztrátou zdravotní způsobilosti na rozhodnutí přezkumné komise	ano	ano	ano
i)	zbavením nebo omezením způsobilosti k právním úkonům	ano	ano	ano
j)	zrušením ve zkušební době	ne	ne	ne

Zdroj: TOMEK, P., DLUHOŠ, J., HEMZA, S. *Služební poměr vojáků z povolání*. 1. vydání. Olomouc: nakladatelství ANAG, 2003. s. 266-267. ISBN 80-7263-185-3.

Příloha C – Výše výsluhového příspěvku při ukončení služebního poměru

Doba trvání služebního poměru	% výše výsluhového příspěvku
15 roků	5
16 roků	11,2
17 roků	17,4
18 roků	23,6
19 roků	29,8
20 roků	36
21 roků	38,5
22 roků	41
23 roků	43,5
24 roků	46
25 roků	48,5
26 roků	51
27 roků	52
28 roků	53
29 roků	54
30 roků a více	55

Zdroj: Zákon č. 221 ze dne 12. října 1999 o vojácích z povolání. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 1992, částka 76, s. 3722-3754. Dostupné z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=c&id=3293>

Příloha D – Výše odbytného při ukončení služebního poměru

Doba trvání služebního poměru	Počet platů
2 roky	2
3 roky	3
4 roky	4
5 let	5
6 let	6
7 let	7
8 let	8
9 let	9
10 let	10
11 let	10,5
12 let	11
13 let	11,5
14 let	12
15 let	12,5
16 let	13
17 let	13,5
18 let	14
19 let	14,5
20 let	15
21 let	15,5
22 let	16
23 let	16,5
24 let	17
25 let	17,5
26 let a více	18

Zdroj: Zákon č. 221 ze dne 12. října 1999 o vojácích z povolání. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 1992, částka 76, s. 3722-3754. Dostupné z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=c&id=3293>

Příloha E – Výše odchodného při ukončení služebního poměru

Doba trvání služebního poměru	Výše odchodného (počet platů)
15 roků	4
16 roků	4,4
17 roků	4,8
18 roků	5,2
19 roků	5,6
20 roků a více	6

Zdroj: Zákon č. 221 ze dne 12. října 1999 o vojácích z povolání. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 1992, částka 76, s. 3722-3754. Dostupné z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=c&id=3293>

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno autora: Lenka Vančurová

Obor: Vzdělávání dospělých

Forma studia: kombinovaná

Název práce: Sociální zabezpečení příslušníků ozbrojených sil České republiky

Rok: 2013

Počet stran textu bez příloh: 58

Celkový počet stran příloh: 5

Počet titulů českých použitých zdrojů: 12

Počet titulů zahraničních použitých zdrojů: 1

Počet internetových zdrojů: 8

Počet ostatních zdrojů: 32

Vedoucí práce: PhDr. Miroslav Kostka